

Systematic Review of Domestic Studies on Expanding Public Participation in the Economy¹

Saeed Seyed Hoseinzadeh: Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Administrative and Economic Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

shosseinzadeh@um.ac.ir | 0009-0008-9658-7972

Abstract

The Democratization of the Economy as a Key Concept in the Resistance Economy, meaning "the active presence and participation of the people in all economic spheres," was examined in the present study through a systematic review and data analysis, focusing on its dimensions: the 'what', 'why', and 'how'. Initially, 210 studies were selected based on a screening of titles and abstracts. Following the application of inclusion and exclusion criteria, approximately 83 studies were ultimately chosen for analysis. A review of these 83 selected studies, published between 2011 and 2024, revealed that the research in this domain can be categorized into three main groups: 1) Governance, Policy-making, and Implementation, 2) Theoretical and Fundamental Studies, and 3) Documentation of Experiences and Domestic/International Models. The employed research methods were diverse: 62 studies utilized descriptive-analytical methods, 15 studies applied qualitative analyses such as thematic analysis and grounded theory, and 6 studies adopted mixed-methods or ijthadi (interpretive-juristic) approaches. In these articles, definitions of the Democratization of the economy were explored from the perspectives of objectives, expected outcomes, processes, antithetical concepts, relations of governance and incentives and indicators. The identified objectives encompass social justice, enhanced efficiency, and resolution of conflict of interests. The expected outcomes included reducing monopolies and increasing economic dignity. The processes emphasized maximizing public participation at various levels. Regarding the 'why' dimension, the foundation and rationales for adopting a popular economy were discussed. The primary reasons identified were Islamic economics, the resistance economy, the perspectives of national leaders and the Constitution, as well as heterodox economic thought and domestic/foreign experiences. Concerning the 'how' dimension, the study examined the contextual and structural prerequisites for realizing a Democratic economy, along with the requisite executive strategies. A critical analysis and evaluation of the conducted studies are presented in the final section of the paper, along with recommendations for future research endeavors.

Keywords

Democratization of the Economy, Democratic Economy, Resistance Economy, Systematic Review.

1. This article is the result of a research project entitled "Systematic Review of Domestic Scientific Literature on the Popularization of the Economy," which was carried out in the academic year 2023-2024 with the support of the Research Institute of Islamic Studies in Humanities at Ferdowsi University of Mashhad.

مرور نظام مند مطالعات داخلی مردمی سازی اقتصاد^۱

سعید سید حسین زاده: استادیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. shosseinzadeh@um.ac.ir

چکیده

مردمی سازی اقتصاد به عنوان یک مفهوم کلیدی در اقتصاد مقاومتی، به معنای «حضور و مشارکت فعال مردم در تمام عرصه های اقتصادی» است. پژوهش حاضر با استفاده از روش مرور نظام مند و تحلیل داده ها، ابعاد چرایی، چرایی و چگونگی مردمی سازی اقتصاد را بررسی کرده است. تعداد مطالعاتی که بر اساس غربالگری اولیه در عناوین و چکیده ها انتخاب شدند ۲۱۰ عنوان بوده است که بر اساس معیارهای ورود و خروج، حدود ۸۳ مطالعه انتخاب شده است. بررسی ۸۳ مطالعه منتخب در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ نشان داد که پژوهش ها در این حوزه در سه دسته کلی «حکمرانی، سیاست گذاری و اجرا»، «مطالعات نظری و بنیادین» و «تجربه نگاری و الگوهای داخلی و خارجی» قابل تقسیم بندی هستند. پژوهش های انجام شده از روش های متنوعی بهره برده اند. ۶۲ مطالعه از روش های تحلیلی-توصیفی، ۱۵ مطالعه از روش تحلیل کیفی نظیر تحلیل مضمون و داده بنیاد و ۶ مطالعه از روش های ترکیبی یا اجتهادی استفاده کرده اند. در این مقالات تعاریف مردمی سازی اقتصاد از منظر اهداف (نظیر عدالت اجتماعی، افزایش کارایی و رفع تعارض منافع)، نتایج مورد انتظار (نظیر کاهش انحصار و افزایش عزت مندی اقتصادی)، فرآیندها (با تأکید بر مشارکت حداکثری مردم در سطوح مختلف)، متضادها، روابط حکمرانی، انگیزه ها و شاخص ها مورد بررسی قرار گرفته است. در محور چرایی به مبنا و دلایل پذیرش اقتصاد مردمی پرداخته شده است و اقتصاد اسلامی، اقتصاد مقاومتی، دیدگاه رهبران و قانون اساسی و اقتصاد متعارف و دگراندیش و تجارب داخلی و خارجی از دلایل اصلی بودند. در محور چگونگی، لوازم زمینه ای و ساختاری تحقق اقتصاد مردمی و راهبردهای اجرایی بررسی شدند. در انتهای مقاله تحلیل و نقد مطالعات انجام شده صورت گرفته و پیشنهادهایی به منظور تحقیقات آتی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: مردمی سازی اقتصاد، اقتصاد مردمی، اقتصاد مقاومتی، مرور نظام مند.

۱. این مقاله حاصل طرح پژوهشی با عنوان «مرور سیستماتیک مطالعات اسناد علمی داخلی مردمی سازی اقتصاد» است که در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲ با حمایت پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد انجام شده است.

مقدمه

اقتصاد مردمی یکی از ابعاد مهم اقتصاد مقاومتی است، اما بررسی و رصد مطالعات علمی انجام شده پیرامون این مفهوم نشان می‌دهد برداشت‌های مشترک و در عین حال متفاوتی از مردم‌بنیان شدن اقتصاد در اسناد علمی، ظهور و بروز پیدا کرده است. وجه مشترک آثار مطالعه شده این است که مردم در اقتصاد از جایگاه ممتازی برخوردارند و معمولاً کشورهای پیشرو با تکیه بر ظرفیت‌ها و استعدادهای مردمی، اهداف بلند اقتصادی خود را پی می‌گیرند، اما عده‌ای مردم را همان بخش خصوصی و حاکمیت بازار تلقی کرده‌اند. تعدادی مقالات، مردم را در مقابل دولت قرار داده‌اند و کاهش حضور دولت در اقتصاد را مردمی‌سازی اقتصاد می‌دانند. تعدادی مقالات، حاکمیت تعاونی‌ها را مردمی‌سازی اقتصاد دانسته‌اند. عده‌ای مردمی‌سازی اقتصاد را سوسیالیسم اجتماعی تلقی کرده‌اند، تعدادی مقالات دموکراسی اقتصادی را مردمی‌سازی اقتصاد دانسته‌اند. عده‌ای حاکمیت اتحادیه‌ها و اصناف را اقتصاد مردم‌بنیان تلقی کرده‌اند. عده‌ای انحصارزدایی و غیرمتمرکز کردن اقتصاد را مردمی‌سازی اقتصاد دانسته‌اند. در برخی مقالات، مردمی‌سازی را سهامدار شدن مردم تلقی کرده‌اند. عده‌ای مردمی‌شدن اقتصاد را مشارکت در کلیه سطوح از جمله نظام تصمیم‌گیری دانسته‌اند. عده‌ای حذف سیستم پولی و بانکی متمرکز و ایجاد سیستم پولی غیرمتمرکز را مردمی‌سازی اقتصاد تلقی کرده‌اند. عده‌ای نیز غیربازاری کردن اقتصاد و حاکمیت بخش سوم اقتصاد را مردمی‌سازی اقتصاد دانسته و شواهدی را برای آن ارائه می‌دهند. این اختلافات فرصت جدیدی را برای مؤلف ایجاد کرده است که به صورت روشمند، مسیر همگرا کردن برداشت‌ها را با بررسی ابعاد مختلف مفهوم اقتصاد مردمی فراهم کند. این مهم از آن جهت اهمیت دارد که سیاستگذاران برای هدایت اقتصاد به سمت اقتصاد مردم بنیان، نیازمند یک مستند علمی هستند که در آن رصد دقیقی از مطالعات پیرامون مفهوم مردمی‌شدن اقتصاد انجام شده باشد و با این مفهوم به تولید شاخص‌های عمومی و اختصاصی قابل سنجش دسترسی پیدا کنند.

در این پژوهش، با مرور نظام‌مند مستندات علمی منتشر شده که از مسیر دآوری‌های علمی گذشته است، مسیر جدیدی را تعریف نمود که بتوان به طبقه‌بندی انواع رویکردها و نگرش‌ها به اقتصاد مردم‌بنیان دست یافت. به منظور انجام این مسیر، ابتدا کلیدواژه‌های

مرتبط با موضوع اقتصاد مردم‌بنیان احصا شده و در مرحله بعد، بانک‌های اطلاعاتی فارسی زبان انتخاب می‌شوند. بر اساس کلید واژه‌های انتخاب‌شده، منابع تحقیقی و پژوهشی در بانک‌های اطلاعاتی جستجو می‌شوند و بازه زمانی تحلیل منابع فوق‌الذکر بین بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ شمسی می‌باشد. روش مورد استفاده در این مرحله، روش مرور سیستماتیک با تحلیل محتوای مکتوبات منتشر شده توسط متخصصین است. در نهایت الگو و یا شبکه مضامینی از آثارهای علمی منتشر شده در این زمینه به دست خواهد آمد. این الگو می‌تواند به سه سؤال ریشه‌ای «چیستی»، «چرایی» و «چگونگی» اقتصاد مردمی از منظر تحلیل‌گران این زمینه پاسخ دهد. سؤال از چیستی اقتصاد مردمی در مقام توضیح مفهومی است و اقتصاد مردمی را در قالب اهداف، نتایج و اثرات، فرآیندها، متضادها و شاخص‌ها و روابط تعریف می‌کند. سؤال از چرایی اقتصاد مردم‌بنیان، سؤال از این است که مبنای پذیرش اقتصاد مردمی چیست و چرا باید به آن ملتزم بود و چه مبانی اسلامی، علمی و تجربی در این زمینه وجود دارد. سؤال از چگونگی اقتصاد مردمی نیز به این پرسش ناظر است که اقتصاد مردمی چگونه اقامه شده و چگونه باید اقامه شود؟ در واقع سؤال این است که لوازم زمینه‌ای و ساختاری و راهبردهای پیاده‌سازی اقتصاد مردمی چیست؟ بنابراین سه سؤال اصلی مردمی‌سازی اقتصاد عبارت است از:

۱. تعریف اقتصاد مردمی چیست؟ (چیستی)

۲. مبنای اقتصاد مردمی چیست؟ (چرایی)

۳. لوازم تحقق اقتصاد مردمی چیست و چگونه محقق می‌شود؟ (چگونگی)

نکته مهم در پاسخ به سؤالات فوق‌آن است که موضوع این پژوهش بررسی جایگاه اقتصاد مردمی در منظومه اقتصاد مقاومتی و بیانات رهبری است؛ بنابراین پژوهشهایی که اقتصاد مردمی را در خارج از چارچوب فوق‌الذکر مورد بررسی قرار داده‌اند، موضوع این مقاله نیستند. با توجه به اینکه موضوع اقتصاد مقاومتی برای اولین بار در سال ۱۳۹۰ در سخنان مقام معظم رهبری مطرح گردید، لذا مبدأ بررسی مطالعات در این حوزه از سال ۱۳۹۰ شمسی تا سال ۱۴۰۳ می‌باشد. با توجه به اینکه مقام معظم رهبری مبدع این واژه بوده‌اند، پیش از بررسی مطالعات انجام شده در این حوزه لازم است ابعاد و الگوی مفهومی مردمی‌سازی اقتصاد از منظر رهبری شناخته شود تا از این منظر کلیدواژه‌هایی

که چارچوب جستجوی منابع را مشخص می‌کند شناخته شود. لذا در قسمت ادبیات نظری این مقاله الگوی مفهومی اقتصاد مردمی از منظر مقام معظم رهبری (در قالب چرایی و اهمیت، چیستی و چگونگی اقتصاد مردمی) تشریح می‌شود و در ادامه روش‌شناسی مقاله یعنی روش مرور سیستماتیک مورد بحث قرار می‌گیرد و در نهایت به بررسی یافته‌ها و نتایج پژوهش پرداخته خواهد شد.

۱. ادبیات نظری: ابعاد و الگوی مفهومی اقتصاد مردمی

اقتصاد مقاومتی به‌عنوان یک راهبرد کلان برای توسعه پایدار و مقاومت در برابر تهدیدات و فشارهای خارجی، نیازمند مشارکت گسترده مردم در تمامی عرصه‌های اقتصادی است. این رویکرد که به اقتصاد مردمی معروف است در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به‌طور ویژه مورد توجه قرار گرفته و در سخنرانی‌های مقام معظم رهبری نیز بارها بر اهمیت آن تأکید شده است. اقتصاد مردمی به‌عنوان یک مفهوم کلیدی در اقتصاد مقاومتی، به معنای «حضور و مشارکت فعال مردم در تمام عرصه‌های اقتصادی» است. مقام معظم رهبری در سخنرانی‌های مختلف بر این نکته تأکید کرده‌اند که مشارکت مردم در اقتصاد، به‌ویژه در حوزه تولید می‌تواند موجب جهش تولید و در نتیجه افزایش ثروت ملی و بهبود وضعیت اقتصادی کشور شود. از سوی دیگر یکی از اهداف اصلی اقتصاد مقاومتی، توزیع عادلانه‌تر و سهم‌بری عادلانه عوامل تولید است که در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به آن اشاره شده است و حضور مردم در اقتصاد می‌تواند به بهبود معیشت عمومی و کاهش فاصله طبقاتی کمک کند (بیانات در دیدار با کارگران، ۱۴۰۳/۰۲/۰۵). یکی از چالش‌های اصلی اقتصاد ایران، وابستگی به درآمدهای نفتی است که موجب آسیب‌پذیری در برابر نوسانات قیمت نفت و تحریم‌های اقتصادی می‌شود. مقام معظم رهبری در بیانات خود در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری در ۲۱ اسفند ۱۳۹۳ اشاره کردند که آسیب‌های اقتصادی ناشی از تحریم‌ها بیشتر به دلیل وابستگی به نفت و عدم حضور مردم در اقتصاد است. بنابراین، حضور فعال مردم می‌تواند وابستگی به نفت را کاهش داده و اقتصاد را مقاوم‌تر کند.

اولین بند سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی

و سرمایه‌های انسانی کشور اختصاص دارد و به صورت خاص بر حداکثرسازی مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی تأکید شده است. مقام معظم رهبری در بیانات خود ابعاد مختلفی از اقتصاد مردمی را تشریح کرده‌اند که هر یک نقش مهمی در تحقق اقتصاد مقاومتی ایفا می‌کنند. این ابعاد شامل مشارکت در تولید، تشکیل شرکت‌های تعاونی، حمایت از کسب‌وکارهای خانگی و دستی، تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان و همچنین فراهم کردن زمینه‌های مشارکت مردم در بخش‌های مختلف اقتصادی است. جدول ۱ ابعاد اقتصاد مردمی در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و بیانات مقام معظم رهبری را به‌طور خلاصه ارائه می‌دهد. این ابعاد و اهمیت‌ها نشان‌دهنده نقش کلیدی مشارکت مردم در تمامی عرصه‌های اقتصادی و تأثیر آن بر توسعه پایدار و مقاوم کشور است.

جدول ۱. چپستی و چرایی اقتصاد مردمی از منظر مقام معظم رهبری

ابعاد	مؤلفه‌ها	توضیحات	ارجاع به بیانات رهبری
چپستی	مشارکت فعال مردم	اقتصادی که با مشارکت فعال مردم در تمامی عرصه‌های اقتصادی و نقش‌آفرینی آن‌ها در تولید و ثروت‌سازی شکل می‌گیرد	اگر در زمینه‌ی مسائل اقتصادی مردم را در میدان وارد بکنیم و مردم نقش‌آفرین بشوند در میدان اقتصاد و میدان تولید، یقیناً پیش خواهد رفت (۹۴/۰۷/۲۲)
	حضور مردم در اقتصاد	مشارکت فعال مردم در تمامی عرصه‌های اقتصادی و نقش‌آفرینی آن‌ها در تولید و ثروت‌سازی	مردم باید در کار تولید [دخالت داده شوند]... مردم را دخالت بدهند (۹۶/۰۱/۱)
	حضور مردم در بخش‌های مختلف اقتصادی	اهمیت حضور مردم در بخش‌های مختلف اقتصادی مانند تولید، کشاورزی و صنعت	مردم باید در کار تولید [دخالت داده شوند]... سیاست‌های اصل ۴۴ را که چند سال پیش ابلاغ کردیم... مردم را دخالت بدهند (۹۶/۰۱/۰۱)
	استفاده از سرمایه‌های مردمی	استفاده بهینه از سرمایه‌ها، استعدادها و ظرفیت‌های مردم برای تولید و	جوشش حرکت اقتصادی از درون کشور است؛ استعداد‌های مردم، امکانات‌های مردم، سرمایه‌های مردم

ابعاد	مؤلفه ها	توضیحات	ارجاع به بیانات رهبری
		ثروت‌سازی	(۹۶/۰۱/۰۱)
چرایی	کاهش نقش دولت در اقتصاد	افزایش نقش مردم و کاهش نقش دولت در امور اقتصادی؛ دولت باید فقط در زمینه‌هایی که بخش خصوصی توانایی ندارد، دخالت کند	ما می‌توانستیم در عرصه‌ی اقتصادی، دستهای گوناگون مردمی را وارد بکنیم (۹۳/۰۱/۰۱)
	شفاف‌سازی و فسادستیزی	ایجاد فضای رقابتی سالم و جلب اعتماد مردم از طریق شفاف‌سازی و مبارزه با فساد	آماده‌سازی شرایط، وظیفه‌ی دولت است؛ تسهیل می‌کند (۹۲/۱۲/۲۰)
	تقویت تولید داخلی	افزایش تولید داخلی به کمک مشارکت مردم و حمایت از تولید ملی	مردمی کردن اقتصاد، جزء الزامات اقتصاد مقاومتی است (۹۱/۵/۳)
	توزیع عادلانه ثروت	توزیع عادلانه‌تر ثروت در جامعه به کمک حضور مردم در اقتصاد و کاهش فاصله طبقاتی	...اگر در زمینه‌ی مسائل اقتصادی مردم را در میدان وارد بکنیم... یقیناً پیش خواهد رفت (۹۴/۷/۲۲)
	موفقیت و شکوفایی اقتصادی	تجربه نشان داده که هر جا مردم حضور داشته باشند، موفقیت حاصل شده است.	از ویژگی‌های سیاستهای اقتصاد مقاومتی، مردم‌محوری است که در این سیاستها ملاحظه شده (۹۲/۱۲/۲۰)
	تسهیل‌گری دولت برای مردمی‌سازی اقتصاد	دولت باید زمینه‌سازی، هدایت، نظارت و کمک به مردم در عرصه اقتصادی را بر عهده داشته باشد	کار اقتصادی و فعالیت اقتصادی دست مردم است... دولت - به‌عنوان یک مسئول عمومی - نظارت میکند، هدایت میکند، کمک میکند
	شرکت‌های دانش‌بنیان	تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در توسعه اقتصادی و فناوری کشور	یکی از پایه‌های محکم اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش‌بنیان است (۹۴/۷/۲۲)

ابعاد	مؤلفه ها	توضیحات	ارجاع به بیانات رهبری
چگونگی	حمایت از کسب و کارهای کوچک و متوسط	حمایت از کسب و کارهای کوچک و متوسط به عنوان موتورهای رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال	..واحدهای کوچک و متوسط را فعال کنید (۹۱/۵/۳)
	مشارکت در تولید	حضور مردم در بخش های مختلف اقتصادی مانند تولید، کشاورزی و صنعت	«ما معتقدیم بایستی بر روی مسئله ی اقتصاد تکیه بشود و برای موفقیت در این راه، از مشارکت مردم به معنای واقعی کلمه استفاده بشود. (۱۴۰۳.۱.۱)
	حمایت از کسب و کارهای خانگی و دستی	. حمایت از کسب و کارهای خانگی و دستی می تواند به عنوان یک راهکار مهم در ایجاد اشتغال و افزایش حضور خانوارها در اقتصاد مؤثر باشد.	«یکی از وظایف مهم مسئولین این است که بنشینند زمینه های حضور مردم و مشارکت مردم در تولید را، در کار تولیدی را تبیین کنند و زمینه ها را آماده کنند.. یکی اش کمک به کارهای خانگی است؛ یکی کمک به کارهای دستی است (۱۴۰۳.۰۲.۰۵)
	شرکت های تعاونی	شرکت های تعاونی می توانند نقش مهمی در اقتصاد مقاومتی ایفا کنند، مشارکت مستقیم مردم در فرآیند تولید، به توزیع عادلانه تر ثروت و افزایش همبستگی اجتماعی کمک می کند.	یکی از وظایف مهم مسئولین این است که بنشینند زمینه های حضور مردم و مشارکت مردم در تولید را، در کار تولیدی را تبیین کنند و زمینه ها را آماده کنند.. — ایجاد شرکت های تعاونی تولید (۱۴۰۳.۰۲.۰۵)

منبع: یافته های مؤلف

۲. روش شناسی پژوهش: مرور سیستماتیک

مرور سیستماتیک روش تحقیقی است که برای جمع آوری، انتخاب، ارزیابی و ترکیب دقیق داده های موجود در مطالعات پژوهشی مختلف در یک زمینه خاص استفاده می شود.

این روش به منظور به دست آوردن جواب دقیق‌تر به یک سؤال پژوهشی و ارائه نتایج قابل تکرار و قابل اعتماد بسیار مهم است. این روش با استفاده از گام‌های دقیق و استاندارد اطمینان می‌دهد که هیچ یک از مطالعات مهم و مرتبط در موضوع مورد نظر از دست نمی‌روند و نتایج نهایی به دقت و صحت بالایی دست پیدا می‌کنند. استفاده از روش مرور سیستماتیک از چند حیث حائز اهمیت است (Higgins JP, Green S, 2011)

۱. **دقت و صحت بالا:** مرور سیستماتیک با استفاده از استراتژی‌های جامع جستجو و استنتاج دقیق، به ترکیب دقیق داده‌های موجود و به دست آوردن نتایج قابل تکرار و قابل اعتماد کمک می‌کند.

۲. **شناسایی الگوها و روندها:** این روش به پژوهشگران کمک می‌کند تا الگوها، روندها و تفاوت‌های موجود در داده‌ها را به طور دقیق شناسایی و تحلیل کنند که این امر می‌تواند در تصمیم‌گیری‌های بالینی و سیاست‌گذاری تاثیرگذار باشد.

۳. **تأمین شفافیت و اعتبار:** با رعایت دقیق دستورالعمل‌های معتبر مانند PRISMA، مرور سیستماتیک مطمئن می‌شود که همه مراحل گزارش‌دهی و ارزیابی داده‌ها به صورت شفاف و منطقی انجام شود.

۴. **کاربرد در تحقیقات آینده و سیاست‌گذاری:** نتایج حاصل از مرور سیستماتیک می‌تواند به عنوان پایه‌ای موثر برای تحقیقات آینده و تصمیم‌گیری‌های سیاستی در حوزه‌های مختلف علمی و پژوهشی مورد استفاده قرار گیرد.

روش‌شناسی مرور سیستماتیک در حوزه مردمی‌سازی اقتصاد، ابزاری قدرتمند برای جمع‌آوری، تحلیل و ترکیب دقیق اطلاعات است که به تحقیقات این حوزه کمک فراوانی می‌کند. مرور سیستماتیک این امکان را فراهم می‌کند که الگوها، مدل‌ها و رویکردهای مختلف مردمی‌سازی اقتصادی که در مطالعات مختلف استفاده شده‌اند، شناسایی شوند. این به تحلیل تفاوت‌ها و شباهت‌های میان مدل‌ها و همچنین به تصمیم‌گیری بهتر برای انتخاب مناسب‌ترین رویکرد در مطالعات آینده کمک می‌کند.

کاربست روش مرور سیستماتیک در خصوص مطالعات مردمی سازی اقتصاد

اهداف

هدف این مرور نظام‌مند بررسی سیستماتیک مطالعات انجام شده در خصوص مردمی‌سازی اقتصاد در ایران به منظور شناسایی الگوها، روندها و نتایج کلیدی است.

معیارهای ورود و خروج

- **معیارهای ورود:** مطالعاتی که بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ به زبان فارسی منتشر شده‌اند^۱ و به بررسی اقتصاد مردمی در چارچوب اقتصاد مقاومتی پرداخته‌اند و در مجلات معتبر علمی- پژوهشی یا علمی- ترویجی یا کنفرانس‌های معتبر علمی داخلی (نماینده در پایگاه ISC) و یا در قالب کتاب و پایان‌نامه و رساله کارشناسی ارشد و دکتری در ایران منتشر شده‌اند و به اقتصاد مردمی اولاً در چارچوب اقتصادی (نه سیاسی و فرهنگی و مدیریتی (حکمرانی) پرداخته‌اند و ثانیاً در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (نه به صورت عام) این مفهوم را مورد بررسی قرار داده‌اند، مورد بررسی این مقاله هستند.
- **معیارهای خروج:** مقالاتی به زبان‌های غیر فارسی نوشته شده‌اند یا به موضوع اقتصاد مردمی در خارج از چارچوب فوق‌الذکر پرداخته‌اند، خارج از چارچوب این مقاله هستند. به عنوان مثال مطالعاتی که مردمی‌سازی را از منظر مشارکت سیاسی، الگوی حکمرانی مدیریتی و نیز خارج از چارچوب اقتصاد مقاومتی مورد بررسی قرار داده‌اند و بازه مورد بررسی آنها پیش از سال ۱۳۹۰ می‌باشد، خارج از چارچوب این مقاله است. همچنین مطالعات و مطالبی که در قالب سخنرانی، یادداشت مطبوعاتی و یا مقالات مجلات غیرتخصصی و... انجام شده‌اند، موضوع بررسی این مطالعه نمی‌باشند.

۱. موضوع این پژوهش بررسی جایگاه اقتصاد مردمی در منظومه اقتصاد مقاومتی و بیانات رهبری است، بنابراین پژوهشهایی که اقتصاد مردمی را در خارج از چارچوب فوق‌الذکر مورد بررسی قرار داده‌اند، موضوع این گزارش نیستند. همچنین با توجه به اینکه موضوع اقتصاد مقاومتی برای اولین بار در سال ۱۳۹۰ در سخنان مقام معظم رهبری مطرح گردید، لذا مبدأ بررسی مطالعات در این حوزه از سال ۱۳۹۰ شمسی تا سال ۱۴۰۳ می‌باشد.

- منابع اطلاعاتی: جستجو در پایگاه‌های داده نورمگز، SID، Magiran، IranDoc و پایگاه مستقیم نشریات علمی- پژوهشی و علمی ترویجی داخلی در حوزه اقتصادی و پایگاه مقالات همایش سیویلیکا، پایگاه جهاد دانشگاهی، پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و پایگاه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- استراتژی جستجو: استفاده از کلیدواژه‌های «مردمی‌سازی اقتصاد»، «اقتصاد مردمی»، «مشارکت مردمی در اقتصاد»، «اقتصاد مردم محور» و «اقتصاد مردم بنیان» در چکیده، عنوان و کلیدواژه‌های پژوهش.
- نویسندگان: شامل ۱۱۰ نویسنده از دانشگاه‌ها و موسساتی نظیر دانشگاه تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، مؤسسه امام خمینی (ره)، دانشگاه قم، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه خوارزمی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه صنعتی شریف، دانشگاه شاهد قم، دانشگاه تبریز، دانشگاه مازندران، دانشگاه پیام نور، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه اصفهان و سایر مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و پژوهشکده‌ها

فرایند انتخاب مطالعه

۱. بررسی عناوین و چکیده‌ها برای غربالگری اولیه. تعداد مطالعاتی که بر اساس غربالگری اولیه در عناوین و چکیده‌ها انتخاب شدند ۲۱۰ عنوان بوده است.
۲. بررسی متن کامل مطالعاتی که معیارهای اولیه را دارند. بر اساس معیارهای ورود و خروج، حدود ۸۳ مطالعه انتخاب شده است.

فرایند استخراج و تحلیل داده

- داده‌ها شامل اطلاعاتی مانند نویسنده، سال انتشار، روش‌شناسی، چرایی و چگونگی مردمی‌سازی، نوع اثر و نوع مطالعه (حکمرانی، سیاست‌گذاری و اجرا، تجربه‌نگاری و مطالعات نظری) استخراج و در فرم استاندارد ثبت شدند.

۱. طبقه‌بندی پژوهش‌های اقتصاد مردمی در این چارچوب بر اساس نتایج پژوهش ارشدی و نعمتی (۱۴۰۳) با عنوان موضوع شناسی اقتصاد مردمی با روش گروه‌کانونی انجام شده است.

- ارزیابی کیفیت: استفاده از چک‌لیست CASP برای ارزیابی کیفیت مطالعات.
- تحلیل داده‌ها: تحلیل کیفی و ترکیب نتایج مطالعات به منظور شناسایی الگوها و نتایج کلیدی.

۳. تحلیل داده‌ها و نتایج

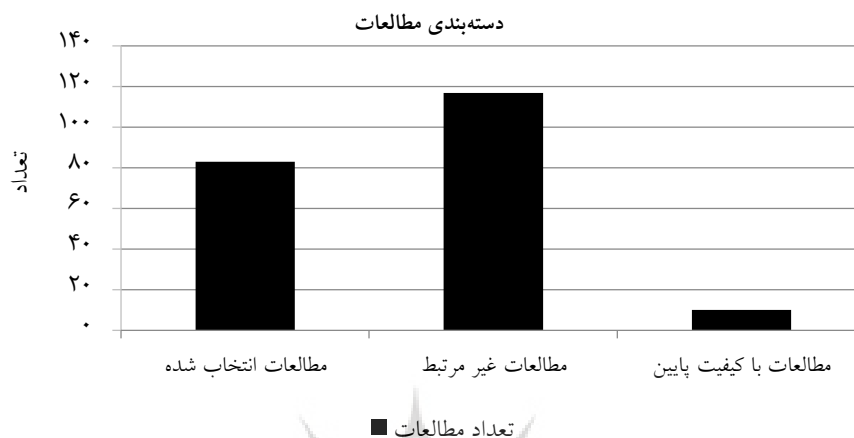
در این قسمت نتایج بررسی‌های حاصل از به کارگیری روش مرور سیستماتیک ارائه خواهد شد:

۳-۱. بررسی کمی و کیفی مطالعات انجام شده

تعداد مطالعاتی که بر اساس غربالگری اولیه در عناوین و چکیده‌ها انتخاب شدند ۲۱۰ عنوان بوده است که بر اساس معیارهای ورود و خروج، حدود ۸۳ مطالعه انتخاب شده است. از ۲۱۰ مطالعه به دست آمده ۱۱۷ مطالعه مرتبط با موضوع نبودند و مردمی‌سازی را در چارچوب سیاسی، حکمرانی و یا غیر از چارچوب اقتصاد مقاومتی بررسی کرده بودند و ۱۰ مطالعه نیز به دلیل اینکه کیفیت علمی لازم را نداشتند از مطالعات برگزیده کنار گذاشته شدند و در مجموع ۸۳ عنوان پژوهش که کیفیت علمی لازم را داشتند برای این پژوهش انتخاب شدند. نمودار ۱ و جدول ۲ مربوط به دسته بندی مطالعات انجام شده در زمینه مردمی سازی اقتصاد در زیر نشان داده شده است:

جدول ۲: دسته بندی مطالعات انجام شده در زمینه مردمی سازی اقتصاد

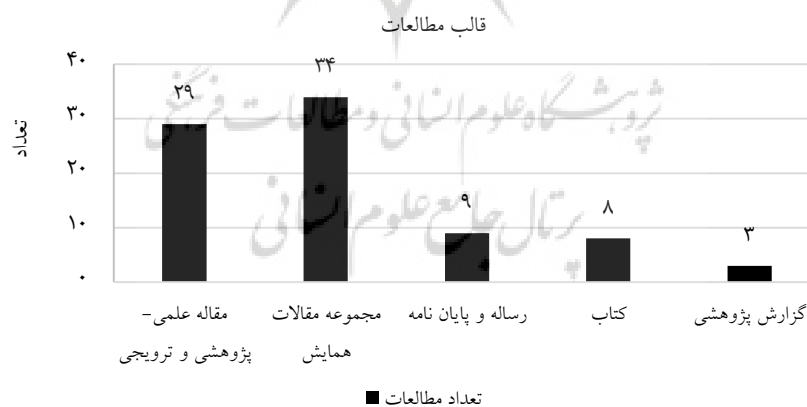
تعداد	دسته بندی مطالعات
۲۱۰	تعداد کل مطالعات
۸۳	مطالعات انتخاب شده
۱۱۷	مطالعات غیر مرتبط
۱۰	مطالعات با کیفیت پایین

نمودار ۱: توزیع کمی مطالعات بررسی شده

۲-۳. قالب مطالعات انجام شده

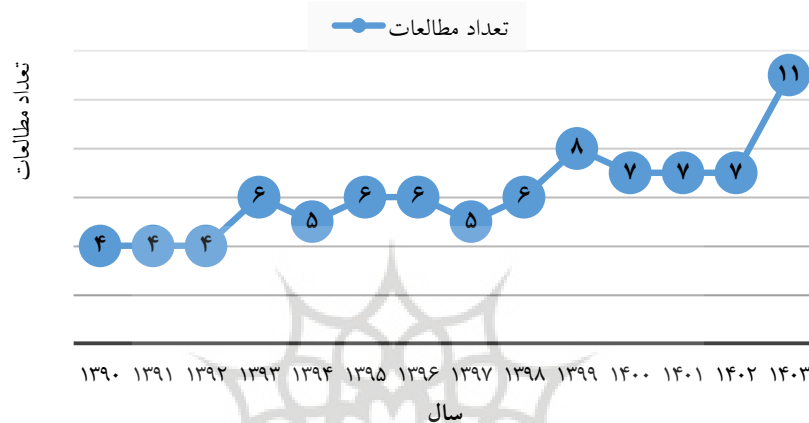
از ۸۳ عنوان پژوهش، ۲۹ مقاله علمی-پژوهشی و ترویجی، ۳۴ مورد مجموعه مقالات همایش (چاپ شده در قالب کتاب و یا نمایه شده در پایگاه‌های ISC)، ۹ رساله و پایان‌نامه دکتری و کارشناسی ارشد و ۸ عنوان کتاب و ۳ عنوان گزارش پژوهشی وجود دارد. نمودار ۲ قالب مطالعات انجام شده را نشان می‌دهد:

نمودار ۲: توزیع کمی قالب مطالعات بررسی شده

۳-۳. روند زمانی مطالعات انجام شده

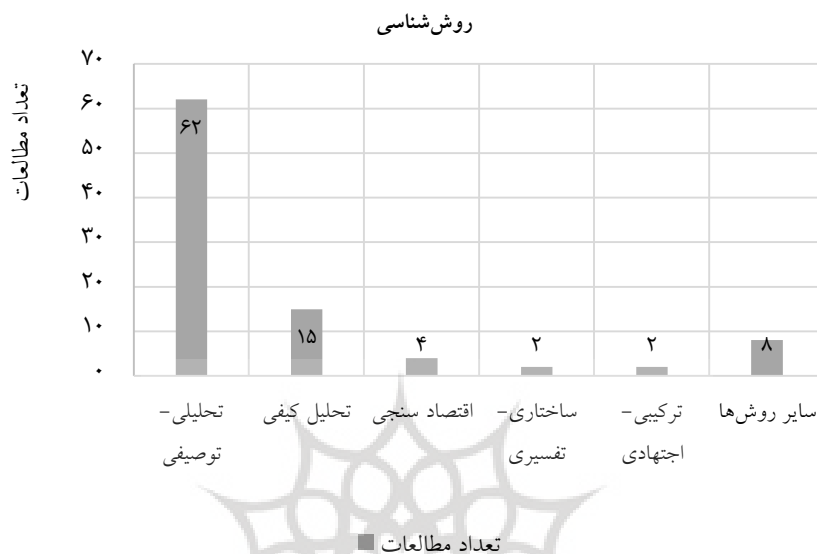
نمودار ۳ روند زمانی مطالعات انجام شده در زمینه مردمی سازی اقتصاد را از سال ۱۳۹۰ شمسی تا سال ۱۴۰۳ شمسی نشان می‌دهد.

نمودار ۳. تعداد مطالعات انجام شده در هر سال

۳-۴. روش‌شناسی پژوهش

در خصوص روش‌شناسی پژوهش، ۶۲ عنوان پژوهش از روش تحلیلی - توصیفی، ۱۵ عنوان از روش تحلیل کیفی (۱۰ عنوان روش تحلیل مضمون، ۵ عنوان از روش داده بنیاد)، ۳ عنوان از روش اقتصاد سنجی و ۲ عنوان از روش ساختاری - تفسیری، ۲ عنوان از روش ترکیبی - اجتهادی و سایر روش‌ها نظیر مورد کاوی کیفی، گروه کانونی، تحلیل اجتهادی قرآن محور، روش MADM، روش آمار، روش عملکرد و میدانی و پرسشنامه نیز هر کدام یک مرتبه مورد استفاده قرار گرفتند. نمودار ۴ توزیع مطالعات بر اساس روش‌شناسی پژوهش را نشان داده شده است. با توجه به اینکه برخی مطالعات بیش از یک روش استفاده کرده‌اند، لذا تعداد مجموع مطالعات بیش از ۸۳ مورد می‌باشد.

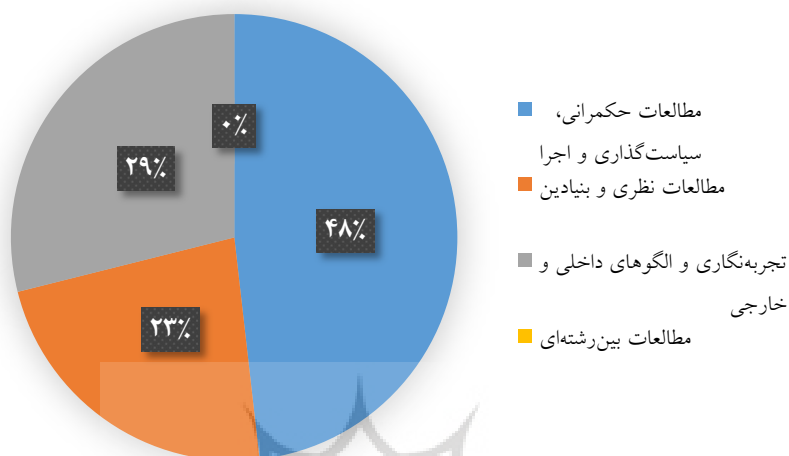
نمودار ۴. توزیع مطالعات بر اساس روش‌شناسی

۳-۵. طبقه‌بندی مطالعات اقتصاد مردم بنیاد

با توجه به طبقه‌بندی ارشادی و نعمتی (۱۴۰۳) در خصوص نحوه دسته‌بندی مطالعات اقتصاد مردم بنیاد در چهار دسته، می‌توان تعداد مطالعات مورد نظر در هر گروه تحقیقاتی را در به صورت زیر نشان داد:

۱. مطالعات حکمرانی، سیاست‌گذاری و اجرا: ۴۰ مطالعه
۲. مطالعات نظری و بنیادین: ۱۹ مطالعه
۳. تجربه‌نگاری و الگوهای داخلی و خارجی: ۲۴ مطالعه
۴. مطالعات بین‌رشته‌ای: ۰ مطالعه

نمودار ۵ توزیع مطالعات در زمینه اقتصاد مردم بنیاد را در گروه‌های تحقیقاتی مختلف نشان می‌دهد.

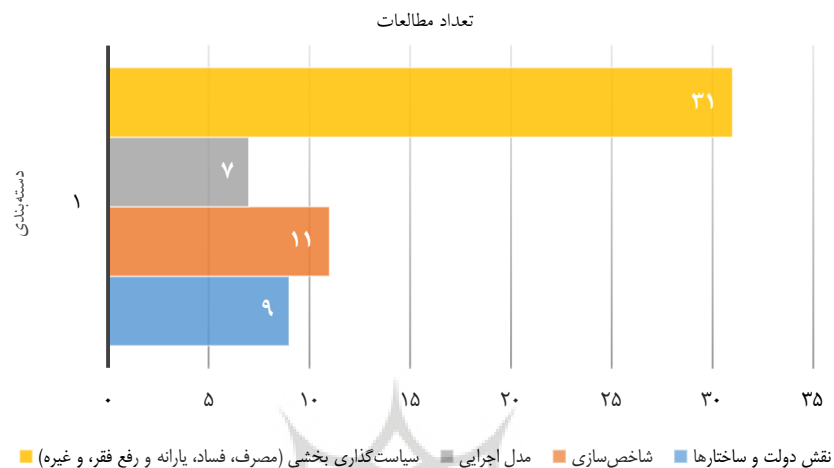

نمودار ۵. توزیع مطالعات اقتصاد مردم‌بنیاد

همچنین می‌توان مطالعات مربوط به «حکمرانی، سیاست‌گذاری و اجرا» را نیز به چند دسته تقسیم بندی نمود: نقش دولت و ساختارها، شاخص‌سازی، مدل اجرایی و سیاست‌گذاری بخشی (مصرف، فساد، توزیع یارانه و رفع فقر، صنعت نفت، کشاورزی، برق، تأمین اجتماعی). توزیع کمی مطالعات این حوزه را در نمودار ۶ و جدول ۳ می‌توانید مشاهده نمایید.

جدول ۳ میزان توزیع هر کدام از مطالب در میان منابع مورد نظر را نشان می‌دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

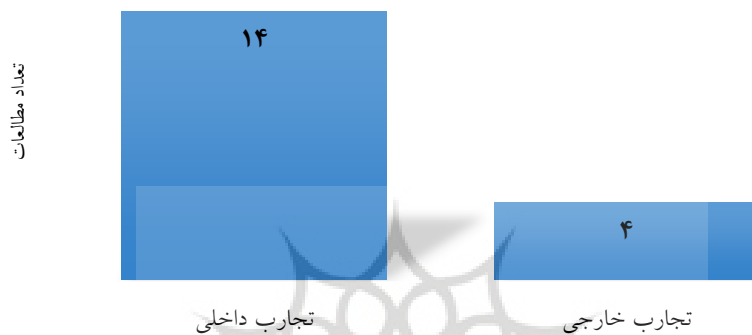
نمودار ۶: توزیع مطالعات در دسته سیاست‌گذاری، حکمرانی و اجرا

جدول ۳: دسته‌بندی مطالعات مردمی‌سازی اقتصاد در حوزه مطالعات حکمرانی، سیاست‌گذاری و اجرا

مطالعات	نوع موضوع
(میرسامان و پیشوایی، ۱۳۹۶)، (تنهایی مقدم، ۱۴۰۳)، (حبیبی و باقری، ۱۳۹۶) (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (محمدی، ۱۳۹۷)، (قره‌باغیان، ۱۳۷۲)، (یوسفی، ۱۳۹۲)، (زند، ۱۳۹۴)، (پیشوایی و همکاران، ۱۴۰۳)، (مؤسسه پژوهش‌های بومی، ۱۳۹۵)، (مقصودی، ۱۳۹۵)، (سعیدی، ۱۳۹۵)	مدل اجرایی
(قاسمی و رجائی، ۱۳۹۹)، (قائدامینی و حسینی، ۱۴۰۳)، (امیری، ۱۴۰۳)، (شریف زاده، ۱۴۰۰)	شاخص‌سازی
(توحیدی نیا و همکاران، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (یوسفی، ۱۳۹۳)، (ناسخیان، ۱۳۹۴)، (یوسفی، ۱۳۹۲)، (رضائی نژاد، ۱۴۰۲)، (درخشان و حیدری، ۱۴۰۳)، (قنبریان، ۱۴۰۰)، (امیری، ۱۴۰۳)، (حیدرخوانی، ۱۳۹۶)	نقش دولت و ساختارها
(کریمی، ۱۴۰۳)، (کریم، ۱۴۰۰)، (مصطفوی، ۱۴۰۳)، (سعیدی، ۱۴۰۳)، (ناجی و شعبانی، ۱۴۰۳)، (ذبیحی و همکاران، ۱۴۰۳)، (موحدی، ۱۴۰۰)، (موسعلی، ۱۳۹۴)، (قناعتی، ۱۳۹۵)، (آتانژاد و همکاران، ۱۳۹۲)، (کجوری، ۱۳۹۹)، (عبدالملکی، ۱۳۹۵) و (خاندوزی، ۱۳۹۵)	سیاست‌گذاری بخشی

همچنین مطالعات مربوط به تجارب و الگوهای داخلی و خارجی را نیز می‌توان در نمودار ۷ به صورت زیر طبقه‌بندی نمود:

دسته‌بندی

نمودار ۷: توزیع مطالعات تجارب و الگوها

همچنین در جدول ۴ انواع تجارب داخلی و خارجی که در مطالعات به آنها پرداخته شده نشان داده شده است.

جدول ۴: دسته‌بندی منابع مردمی سازی اقتصاد بر اساس تجارب و الگوهای داخلی و خارجی

نوع تجارب	موضوع	منابع
تجارب و الگوهای داخلی	الگوهای جهاد سازندگی	(ظهوریان، ۱۴۰۳)
	آموزش و پرورش	(فاضل و ارشدی، ۱۴۰۳)
	خصوصی سازی	(میدری، ۱۳۸۴)، (حسینی، ۱۳۹۷) و (کردزنگنه، ۱۳۹۵)
	تعاونی	(ندیری، ۱۴۰۳)، (کهن هوش نژاد، ۱۳۹۴)
	صنعت زعفران	(قدیمی، ۱۴۰۲)
	دفاع مقدس	(کجوری، ۱۳۹۴)
	مدیریت آب، کدخدایی و نظام تحکیم و داوری	(قزوینیان، ۱۴۰۰)
	مواسات (ایام کرونا)	(شهیدی، ۱۴۰۱)

نوع تجارب	موضوع	منابع
	کمیته امداد امام خمینی (ره)	(رحیمی، ۱۴۰۰)
	صنعت لیزینگ	(محمودی، گنج بخش، ۱۴۰۰)
	توسعه اجتماع محور روستایی	(فیروزآبادی، جعفری، ۱۳۹۵)
	تمدن اسلامی - ایرانی	(رضی، ۱۳۹۵)
تجارب خارجی	مکتب اردولیرالیسم آلمانی	(حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)
	تجربه چین	(مقصودی، ۱۴۰۳)
	شرکتهای کوچک و متوسط	(رزمی و درتومی، ۱۴۰۳)
	پالایشگاه‌های کوچک و متوسط	(نعمتی، ۱۳۹۷)

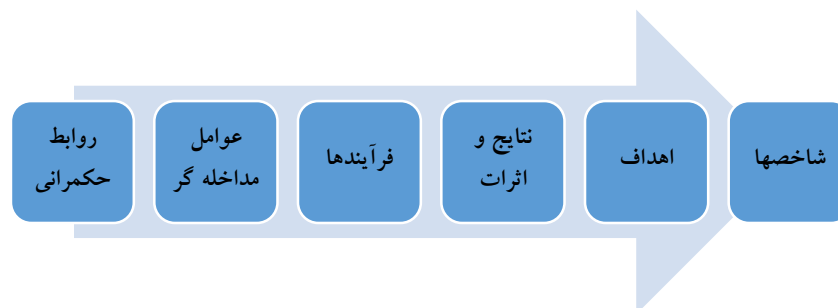
۳-۶. چیستی، چرایی و چگونگی اقتصاد مردمی

در خصوص پاسخ به سؤال‌های پژوهش نیز پژوهشهای مورد نظر بر اساس پاسخگویی به سه سؤال ریشه ای «چیستی»، «چرایی» و «چگونگی» اقتصاد مردمی طبقه بندی شده‌اند:

چیستی اقتصاد مردمی

در خصوص چیستی اقتصاد مردمی می‌توان گفت هرکدام از مطالعات انجام شده اقتصاد مردمی را در قالب چارچوبهای زیر مورد بررسی قرار دادند: برخی ماهیت و مقصود از مردم را در مفهوم اقتصاد مردمی توضیح و تبیین کرده‌اند. به عنوان مثال، برخی مردم مورد نظر در اقتصاد مردمی را کسانی می‌دانند که مقوم نظام سیاسی ولایت فقیه باشند و کسانی که خارج از این چارچوب و برخلاف مصالح مردم حرکت می‌کنند را در این چارچوب نمی‌دانند و برخی دیگر نیز مقصود از مردم را امت اسلامی می‌دانند و نه مردم در قالب یک ملت. برخی نیز ماهیت اقتصاد مردمی را در قالب اهداف^۱ نتایج و اثرات^۲ مورد انتظار^۳، فرایندها^۴، عوامل مداخله گر یا متضادها^۵، شاخص‌ها^۶ و روابط حکمرانی^۷ تعریف کرده‌اند.

1. goals
2. results و impacts
3. process
4. Opposites
5. Indexes
6. relations of governance

نمودار ۸. انواع تعاریف اقتصاد مردمی از منظرهای مختلف

مقصود از اهداف، غایات مطلوب و نهایی مردمی سازی اقتصاد است که شامل موارد زیر می‌باشد: عدالت و توازن اجتماعی، کارآیی، آزادی اقتصادی، رشد اقتصادی، تربیت انسان، ارتقاء جایگاه عامل انسانی در تولید و نقش فعال عنصر انسان در اقتصاد و رفع تعارض (بین منافع عموم و خواص، بین آزادی و نظم، بین عدالت و کارآیی، بین طبقات مولد و غیرمولد، بین آزادی و همبستگی اجتماعی، بین منافع مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان و بین منافع صاحبان سرمایه و نیروی کار).

مقصود از نتایج و اثرات مورد انتظار، نتایجی است که در اثر تحقق فرآیندهای اقتصاد مردمی رخ می‌دهد که عبارت است از: رقابتی‌تر شدن، کاهش انحصار، کاهش اجیر شدن، افزایش عزت‌مندی، افزایش عقود مشارکتی، افزایش کارآفرینی، کاهش تمرکز و تمرکززدایی و کاهش هزینه مبادله و حل مسئله اطلاعات نامتقارن. نتایج و اثرات مورد انتظار نقش اهداف میانی را در تحقق اهداف و غایات نهایی مردمی شدن اقتصاد ایفا می‌کنند.

برخی نیز مردمی شدن اقتصاد را در قالب فرآیندها مورد بررسی قرار می‌دهند. از نظر آنها اقتصاد مردمی مستلزم افزایش حداکثری مشارکت مردمی در سطح افراد (همه اقشار خصوصاً اقشار مستضعف)، ابعاد (خرد و کلان)، حوزه‌ها (توزیع پیش از تولید، تولید، مصرف، مبادله) و عرصه‌ها (مالکیت، مدیریت و تصمیم‌گیری، بهره‌برداری، عاملیت تغییرات، اعمال نظارت مؤثر) و در بخش‌های مختلف اقتصادی (کشاورزی، مدیریت شهری، نظام پولی، مالیات، صنعت نفت و پتروشیمی، پالایشگاه‌ها، توسعه بخشی و

روستایی، آموزش و پرورش، برق و انرژی، تأمین اجتماعی، مدیریت آب، مدیریت روستا، قضاوت) می باشد.

برخی نیز برای تعریف اقتصاد مردمی از جهت شناخت اشیاء با شناخت متضادهای آن، به نقطه مقابل اقتصاد مردمی پرداخته اند و **متضادهای** اقتصاد مردمی را مورد بررسی قرار دادند. به عبارتی دیگر این مطالعات عوامل مداخله گر که وجود آنها مانع ایجاد اقتصاد مردمی خواهد شد را تحلیل کرده و از این منظر اقتصاد مردمی را تعریف کرده اند. از نظر این مطالعات موارد زیر جزء نقاط مقابل مردمی سازی اقتصاد محسوب می شوند: اقتصاد دولتی و تصدی گری دولت، رقابت ناعادلانه طبقه مولد با غیرمولد، اقتصاد سودمحور، مدیریت تابعی از مالکیت شرکتی، بنگاه های بزرگ انحصاری، خصوصی سازی بازار آزاد، نظام اقتصاد سوسیالیستی، نظام دولت رفاه، اقتصاد رانتی، شیوه تولید انحصاری و متمرکز و انبوه.

برخی نیز برای تعریف اقتصاد مردمی به انواع روابط و انگیزه ها در قالب سه الگوی حکمرانی سلسله مراتبی، بازاری و شبکه ای پرداخته اند و اقتصاد مردمی را در قالب روابطی که در قالب حکمرانی شبکه ای و با انگیزه های غیربازاری صورت می گیرد تعریف کرده اند و انواع مدل های حکمرانی همکارانه، مشارکتی و... را به عنوان مصادیقی از اقتصاد مردمی ذکر کرده اند.

برخی از مطالعات نیز مردمی سازی اقتصاد را در قالب برخی شاخص ها تعریف می کنند که عبارت است از نرخ بیکاری (نسبت نیروهای فعال جویای کار به کل نیروهای فعال اقتصادی)، نسبت شاغلین در بخش غیردولتی به کل شاغلین، نسبت شاغلین مالک به کل شاغلین، نسبت شاغلینی که نقش در مدیریت دارند به کل شاغلین، سهم بخش تعاون، بخش خصوصی و بخش سوم در اقتصاد، تعداد نهادهای مردم پایه، سهم تأمین مالی خرد، سهم تکنولوژی کاربر به سرمایه بر، نرخ مشارکت نیروی کار، نرخ تکفل، نرخ بیکاری و جمعیت فعال، سهم عوامل تولید از تولید در اقتصاد، نرخ متناسب مشارکت مردم در فعالیتهای مولد و غیرمولد. همچنین به منظور سنجش مردمی سازی در نظام حکمرانی پولی می توان شاخصهایی را طراحی نمود که لوازم (حق خلق)، فرآیند (مالکیت و مدیریت) و نتایج (توازن) را در نظام پولی مورد سنجش قرار می دهد که به

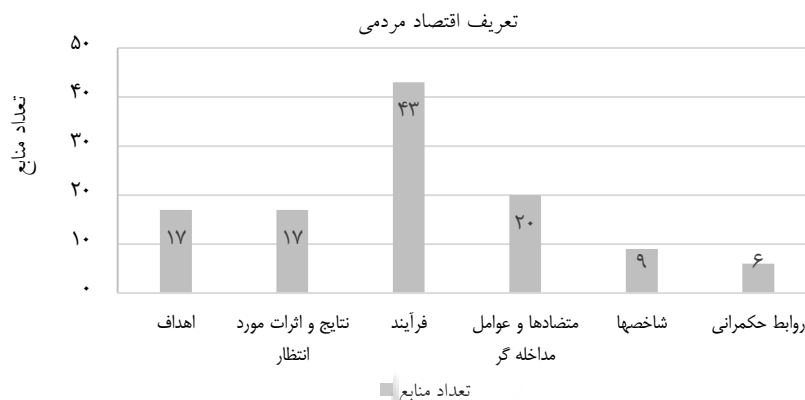
ترتیب در قالب شاخصهای زیر بیان می‌شود: نسبت پایه پولی به نقدینگی، نسبت رشد اقتصادی به رشد نقدینگی، مجموع دارایی موهوم نظام بانکی به کل دارایی نظام بانکی و نسبت بهره پرداختی به سپرده‌ها به حجم سپرده‌ها. نمودار ۹ چستی اقتصاد مردمی را در قالب‌های فوق‌الذکر نشان می‌دهد. همچنین جدول ۵ تعداد پژوهشهایی که اقتصاد مردمی را از زوایای مختلف تعریف کرده‌اند را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است ممکن است برخی پژوهشها در حوزه‌های فوق‌الذکر همپوشانی داشته باشند، یعنی اقتصاد مردمی را هم از منظر اهداف و هم از منظر نتایج و اثرات مورد انتظار مورد بررسی قرار داده باشند، بنابراین بدیهی است جمع پژوهش‌های مورد نظر بیش از تعداد کل پژوهش‌های برگزیده می‌باشد.

جدول ۵: دسته‌بندی تعاریف اقتصاد مردمی

منابع	اساس تعریف
(حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱)، (یوسفی، ۱۳۹۳)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (ناسخیان، ۱۴۰۳)، (کریمی، ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (مصطفوی، ۱۴۰۳)، (ذبیحی و همکاران، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (یوسفی، ۱۳۹۲)، (ندیری و همکاران، ۱۴۰۳)، (کهن هوش نژاد، ۱۳۹۴)، (قدیمی، ۱۴۰۲)، (باقری، ۱۳۹۶)، (محمدی پور، ۱۳۹۸)، (زریاف، ۱۳۹۵)، (سعیدی، ۱۳۹۵)	اهداف
(حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱)، (توحیدی نیا، ۱۴۰۳)، (کریمی، ۱۴۰۳)، (ظهوریان، ۱۴۰۳)، (رزمی و همکاران، ۱۴۰۳)، (سعیدی، ۱۴۰۳)، (ذبیحی و همکاران، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۲)، (ندیری و همکاران، ۱۴۰۳)، (موسوی لقمانی و پیشوایی، ۱۴۰۳)، (قدیمی، ۱۴۰۲)، (قزوینیان، ۱۴۰۰)، (موسعی، ۱۳۹۴)، (قناعتی، ۱۳۹۵)، (علوی، ۱۳۹۴)، (نعمتی، ۱۳۹۷)، (فیروزآبادی، ۱۳۹۵)، (سعیدی، ۱۳۹۵)	نتایج و اثرات مورد انتظار
(تنهایی مقدم، ۱۴۰۲)، (قربانی و همکاران، ۱۳۹۷)، (یوسفی، ۱۳۹۳)، (یوسفی و غفاری، ۱۳۹۵)، (سلیمانی، حسینی، ۱۳۹۸)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (میرسامان و پیشوایی، ۱۳۹۶)، (پیغامی، ۱۳۹۵)، (حسینی، حسینی، ۱۳۹۵)، (حیدری، درخشان، ۱۴۰۳)، (سیفلو، ۱۴۰۳)، (کریم، ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (رزمی و همکاران، ۱۴۰۳)، (فاضل و ارشدی، ۱۴۰۳)، (مصطفوی، ۱۴۰۳)، (سعیدی، ۱۴۰۳)، (ناجی و شعبانی، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (جعفری، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۴۰۳)	فرآیندها

منابع	اساس تعریف
(۱۳۹۲)، (رشیدی، ۱۳۹۱)، (مرکز پژوهشهای مجلس، ۱۴۰۳)، (موسوی لقمانی و پیشوایی، ۱۴۰۳)، (شفیعا و لقمانی، ۱۳۹۲)، (اجاللی، ۱۴۰۲)، (گنج بخش، ۱۴۰۰)، (قناعتی، ۱۳۹۵)، (مؤسسه مبانی و مدل‌های بومی، ۱۳۹۵)، (مرادنژاد و همکاران، ۱۳۹۲)، (عبدالملکی، ۱۳۹۴)، (علوی، ۱۳۹۴)، (ناسخیان، ۱۳۹۴)، (کجوری، ۱۳۹۴)، (باقری، ۱۳۹۶)، (حسینی، ۱۳۹۷)، (محمدی پور، ۱۳۹۸)، (سیف علی، ۱۴۰۰)، (نعمتی، ۱۳۹۷)، (شریف زاده، ۱۴۰۰)، (قنبریان، ۱۴۰۰)، (ابدالی، ۱۴۰۰)، (فیروزآبادی، ۱۳۹۵)، (حسینی و کجوری، ۱۳۹۹)، (درخشان، ۱۳۹۵)، (دانش جعفری، ۱۳۹۷)، (زریباف، ۱۳۹۵)، (عبدالملکی، ۱۳۹۵)، (خاندوزی، ۱۳۹۵)، (سعیدی، ۱۳۹۵)، (رضی، ۱۳۹۵)	
(حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱)، (توحیدی نیا، ۱۴۰۳)، (یوسفی و غفاری، ۱۳۹۵)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (حیدری، درخشان، ۱۴۰۳)، (ناسخیان، ۱۴۰۳)، (قائد امینی، ۱۴۰۳)، (امیری، ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (مصطفوی، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (میدری، ۱۳۸۴)، (مؤسسه مبانی و مدل‌های بومی، ۱۳۹۵)، (علوی، ۱۳۹۴)، (ناسخیان، ۱۳۹۴)، (حسینی، ۱۳۹۷)، (زریباف، ۱۳۹۵)، (مقصودی، ۱۳۹۵)، (سعیدی، ۱۳۹۵)، (رضی، ۱۳۹۵)، (نعمتی، ۱۳۹۵)	متضادها و عوامل مداخله‌گر
(یوسفی و غفاری، ۱۳۹۵)، (میرسامان و پیشوایی، ۱۳۹۶)، (حیدری، درخشان، ۱۴۰۳)، (قائد امینی، ۱۴۰۳)، (امیری، ۱۴۰۳)، (کریم، ۱۴۰۳)، (قناعتی، ۱۳۹۵)، (سیف علی، ۱۴۰۰)، (شریف زاده، ۱۴۰۰)	شاخص‌ها
(حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۲)، (صفاریان، انصاری پور، ۱۴۰۳)، (میرسامان و پیشوایی، ۱۳۹۶)، (مقصودی، ۱۴۰۳)، (جعفری، ۱۴۰۳)، (مرکز پژوهشهای مجلس، ۱۴۰۳)، (قزوینیان، ۱۴۰۰)	روابط حکمرانی

نمودار ۹ نیز تعاریف اقتصاد مردمی و تعداد منابع مرتبط را نشان می‌دهد.

نمودار ۹. تعاریف اقتصاد مردمی و تعداد منابع مرتبط

چرایی اقتصاد مردمی

سؤال از چرایی اقتصاد مردم‌بنیان این است که مبنای پذیرش اقتصاد مردمی چیست و چرا باید به آن ملتزم بود و چه مبانی اسلامی، علمی و تجربی در این زمینه وجود دارد؟ بررسی پژوهشها و مطالعات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد چرایی و مبنای پرداختن به اقتصاد مردمی در قالب‌های زیر مورد بررسی قرار گرفته است: اقتصاد اسلامی، اقتصاد مقاومتی، انقلاب اسلامی (رهبران و قانون اساسی)، ادبیات متعارف و نامتعارف اقتصادی و تجارب داخلی و خارجی. نمودار ۱۰ و جدول ۶ تعداد پژوهشهایی که اقتصاد مردمی را در قالب مبنای فوق‌الذکر تبیین کرده‌اند نشان می‌دهد.

جدول ۶: طبقه بندی دیدگاه‌ها پیرامون چرایی (مبنای) اقتصاد مردمی

چرایی (مبنای) اقتصاد مردمی	منابع
اقتصاد اسلامی	(تنهایی مقدم، ۱۴۰۳)، (حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱) (صفاریان، انصاری پور، ۱۴۰۳)، (توحیدی نیا، ۱۴۰۳)، (قربانی و همکاران، ۱۳۹۷)، (یوسفی و غفاری، ۱۳۹۵)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (میرسامان و پیشوایی، ۱۳۹۶)، (پیغامی، ۱۳۹۵)، (حیدری، درخشان، ۱۴۰۳)، (ناسخیان، ۱۴۰۳)، (قائد امینی، ۱۴۰۳)، (کریمی، ۱۴۰۳)، (فاضل

چرایی (مبنای) اقتصاد مردمی	منابع
	و ارشدی، ۱۴۰۳، (مصطفوی، ۱۴۰۳، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (یوسفی، ۱۳۹۲)، (مرکز پژوهشهای مجلس، ۱۴۰۳)، (شفیعا و لقمانی، ۱۳۹۲)، (حسینی و کجوری، ۱۳۹۹)، (زریباف، ۱۳۹۵)، (رضی، ۱۳۹۵)
اقتصاد مقاومتی	(تنهایی مقدم، ۱۴۰۲)، (ارشدی و نعمتی، ۱۴۰۳)، (توحیدی نیا، ۱۴۰۳)، (قربانی و همکاران، ۱۳۹۷)، (یوسفی و غفاری، ۱۳۹۵)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (حیدری، درخشان، ۱۴۰۳)، (سیفلو، ۱۴۰۳)، (قائدا امینی، ۱۴۰۳)، (کریمی، ۱۴۰۳)، (کریم، ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (ناجی و شعبانی، ۱۴۰۳)، (ندیری و همکاران، ۱۴۰۳)، (اجاللی، ۱۴۰۲)، (قدیمی، ۱۴۰۲)، (موسعلی، ۱۳۹۴)، (عبدالملکی، ۱۳۹۴)، (ناسخیان، ۱۳۹۴)، (کجوری، ۱۳۹۴)، (حسینی، ۱۳۹۷)، (محمدی پور، ۱۳۹۸)، (سیف علی، ۱۴۰۰)، (حسینی و محبی، ۱۳۹۷)، (حیدرخوانی، ۱۳۹۶)، (دانش جعفری، ۱۳۹۷)، (رضی، ۱۳۹۵)
انقلاب اسلامی (رهبران و قانون اساسی)	(صفاریان، انصاری پور، ۱۴۰۳)، (سلیمانی، حسینی، ۱۳۹۸)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (میرسامان و پیشوایی، ۱۳۹۶)، (پیغامی، ۱۳۹۵)، (حسینی، حسینی، ۱۳۹۵)، (حیدری، درخشان، ۱۴۰۳)، (سیفلو، ۱۴۰۳)، (کریمی، ۱۴۰۳)، (ظهوریان، ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (سعیدی، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (جعفری، ۱۴۰۳)، (مرکز پژوهشهای مجلس، ۱۴۰۳)، (کهن هوش نژاد، ۱۳۹۴)، (موسوی لقمانی و پیشوایی، ۱۴۰۳)، (شفیعا و لقمانی، ۱۳۹۲)، (مؤسسه مبنای و مدلهای بومی، ۱۳۹۵)، (قنبریان، ۱۴۰۰)، (حسینی و محبی، ۱۳۹۷)، (دانش جعفری، ۱۳۹۷)
ادبیات متعارف و نامتعارف اقتصادی	(تنهایی مقدم، ۱۴۰۲)، (حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱)، (حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۲)، (مقصودی؛ ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (سعیدی، ۱۴۰۳)، (موسوی لقمانی و پیشوایی، ۱۴۰۳)، (قزوینیان، ۱۴۰۰)، (موحدی، ۱۴۰۰)، (مرادنژاد و همکاران، ۱۳۹۲)، (زریباف، ۱۳۹۵)
تجارب داخلی و خارجی	(تنهایی مقدم، ۱۴۰۲)، (حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱)، (حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۲)، (توحیدی نیا، ۱۴۰۳)، (یوسفی و غفاری، ۱۳۹۵)، (رضائی نژاد، ۱۴۰۲)، (امیری، ۱۴۰۳)، (مقصودی؛ ۱۴۰۳)، (رزمی

چرایی (مبنای) اقتصاد مردمی	منابع
	و همکاران، ۱۴۰۳)، (ناجی و شعبانی، ۱۴۰۳)، (ذبیحی و همکاران، ۱۴۰۳)، (رشیدی، ۱۳۹۱)، (ندیری و همکاران، ۱۴۰۳)، (شهیدی، ۱۴۰۱)، (قزوینیان، ۱۴۰۰)، (رحیمی، ۱۴۰۰)، (گنج بخش، ۱۴۰۰)، (ناسخیان، ۱۳۹۴)، (جهانیان، ۱۳۹۵)، (خاندوزی، ۱۳۹۵)، (رضی، ۱۳۹۵)، (نعمتی، ۱۳۹۵)

نمودار ۱۰ نیز چرایی و مبنای اقتصاد مردمی و تعداد منابع مرتبط را نشان می‌دهد.

نمودار ۱۰. چرایی (مبنای) اقتصاد مردمی و تعداد منابع مرتبط

چگونگی اقتصاد مردمی

سوال از چگونگی اقتصاد مردمی نیز به این پرسش ناظر است که اقتصاد مردمی چگونه اقامه شده و چگونه باید اقامه شود؟ در واقع سؤال این است که لوازم زمینه‌ای و ساختاری و راهبردهای پیاده‌سازی اقتصاد مردمی چیست؟ لوازم و شرایط زمینه‌ای ناظر به شرایطی است که بر راهبردهای مردمی سازی اقتصاد مؤثر هستند و به عنوان شرط لازم مردمی سازی اقتصاد عمل می‌کنند. شرایط زمینه‌ای شامل سازوکارهای انگیزشی نظیر انگیزه‌های داوطلبانه، غیرپولی، ساختار ذی‌نفعان و... می‌باشد. همچنین نقش دولت (در زمینه آگاه سازی و اعتماد سازی و فرصت سازی) و توانمندسازی مردم (در حوزه آگاهی و

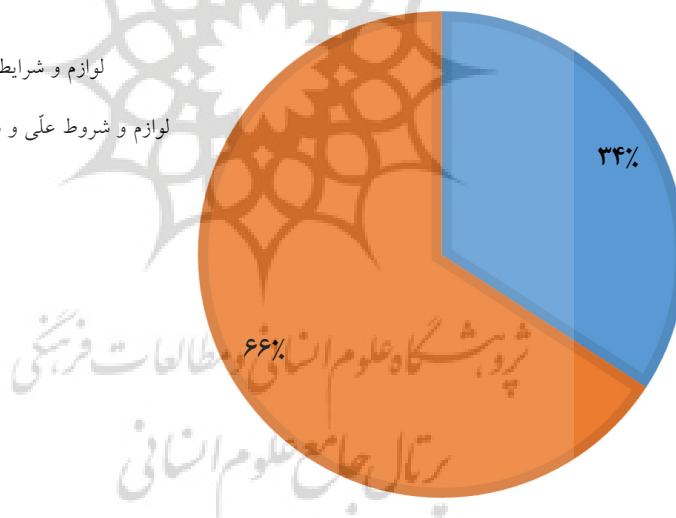
امکانات) و نیز برپایی نظام حقوق مالکیت (در حوزه مالکیت، مدیریت، بهره برداری، تصرف و انتقال) جزء شروط لازم و زمینه ساز مردمی سازی اقتصاد در مطالعات انجام شده هستند. برخی از پژوهش‌ها نیز لوازم و شروط علی و ساختاری را برای مردمی سازی اقتصاد برمی‌شمرند که می‌توان از آن به عنوان راهبرد و یا شیوه سازماندهی برای مردمی سازی اقتصاد نیز نام برد که عبارت است از: ساختار تعاونی، اقتصاد بخش سوم (وقف، خیریه و سازمان‌های مردم نهاد و نهادهای داوطلبانه)، بنگاه‌های کوچک و متوسط، تشکلهای و انجمنهای محلی، جمع سپاری، نوآوری باز، کسب و کار منطقه‌ای و خانگی، تکنولوژی و صنایع کاربر، تشکلهای مردمی صنفی، تولید کوچک مقیاس، شرکت سهامی و کارآفرینی منطقه‌ای. نمودار ۱۱ و ۱۲ و جدول ۷ لوازم مردمی شدن اقتصاد را از منظر پژوهشهای مختلف نشان می‌دهد.

جدول ۷: لوازم و شرایط تحقق اقتصاد مردمی

لوازم و شرایط تحقق اقتصاد مردمی	منابع
لوازم و شرایط زمینه‌ای	(حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱)، (حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۲)، (توحیدی نیا، ۱۴۰۳)، (قربانی و همکاران، ۱۳۹۷)، (سلیمانی، حسینی، ۱۳۹۸)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (پیغامی، ۱۳۹۵)، (حسینی، حسینی، ۱۳۹۵)، (سیفیلو، ۱۴۰۳)، (کریم، ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (سعیدی، ۱۴۰۳)، (ناجی و شعبانی، ۱۴۰۳)، (جعفری، ۱۴۰۳)، (مرکز پژوهشهای مجلس، ۱۴۰۳)، (موسوی لقمانی و پیشوایی، ۱۴۰۳)، (شهیدی، ۱۴۰۱)، (مؤسسه مبنای و مدل‌های بومی، ۱۳۹۵)، (عبدالملکی، ۱۳۹۴)، (کجوری، ۱۳۹۴)، (باقری، ۱۳۹۶)، (محمدی پور، ۱۳۹۸)، (حسینی و محبی، ۱۳۹۷)، (حیدرخوانی، ۱۳۹۶)، (درخشان، ۱۳۹۵)، (مقصودی، ۱۳۹۵)
لوازم و شروط علی و ساختاری	(حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۱)، (حسینی فرد و همکاران، ۱۴۰۲)، (صفاریان، انصاری پور، ۱۴۰۳)، (توحیدی نیا، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۳)، (یوسفی و غفاری، ۱۳۹۵)، (سلیمانی، حسینی، ۱۳۹۸)، (رنجبران، ۱۴۰۰)، (میرسامان و پیشوایی، ۱۳۹۶)، (رضائی نژاد، ۱۴۰۲)، (حیدری، درخشان، ۱۴۰۳)، (قائد امینی، ۱۴۰۳)، (کریمی، ۱۴۰۳)، (ظهوریان، ۱۴۰۳)، (حسین زاده و حسینی، ۱۴۰۳)، (مقصودی، ۱۴۰۳)، (رزمی و همکاران، ۱۴۰۳)، (فاضل و ارشدی، ۱۴۰۳)، (مصطفوی، ۱۴۰۳)، (سعیدی، ۱۴۰۳)

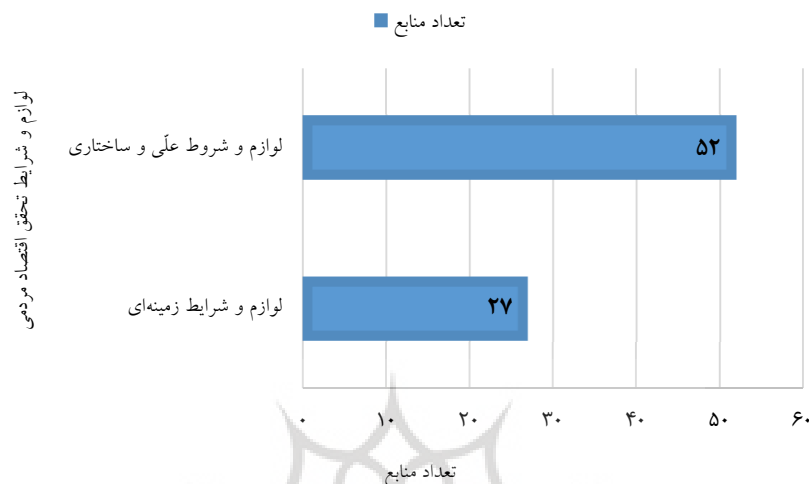
لوازم و شرایط تحقق اقتصاد مردمی	منابع
	(ذبیحی و همکاران، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۵)، (جعفری، ۱۴۰۳)، (یوسفی، ۱۳۹۲)، (رشیدی، ۱۳۹۱)، (میدری، ۱۳۸۴)، (قره باغیان، ۱۳۷۲)، (مرکز پژوهشهای مجلس، ۱۴۰۳)، (ندیری و همکاران، ۱۴۰۳)، (کهن هوش نژاد، ۱۳۹۴)، (موسوی لقمانی و پیشوایی، ۱۴۰۳)، (شفیعا و لقمانی، ۱۳۹۲)، (قدیمی، ۱۴۰۲)، (شهیدی، ۱۴۰۱)، (موحدی، ۱۴۰۰)، (رحیمی، ۱۴۰۰)، (گنج بخش، ۱۴۰۰)، (موسعلی، ۱۳۹۴)، (مؤسسه مبانی و مدل‌های بومی، ۱۳۹۵)، (ناسخیان، ۱۳۹۴)، (کجوری، ۱۳۹۴)، (نعمتی، ۱۳۹۷)، (قنبریان، ۱۴۰۰)، (ابدالی، ۱۴۰۰)، (فیروزآبادی، ۱۳۹۵)، (حسینی و کجوری، ۱۳۹۹)، (زریباف، ۱۳۹۵)، (جهانپان، ۱۳۹۵)، (عبدالملکی، ۱۳۹۵)، (خاندوزی، ۱۳۹۵)، (مقصودی، ۱۳۹۵)، (سعیدی، ۱۳۹۵)، (کردزنگنه، ۱۳۹۵)

لوازم و شرایط زمینه‌ای
لوازم و شروط علی و ساختاری

نمودار ۱۱. لوازم و شرایط تحقق اقتصاد مردمی و تعداد منابع مرتبط

نمودار ۱۲ لوازم و شرایط تحقق اقتصاد مردمی و تعداد منابع مرتبط را نشان می‌دهد.

نمودار ۱۲. لوازم و شرایط تحقق اقتصاد مردمی و تعداد منابع مرتبط

جمع‌بندی

اقتصاد مردمی به عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی اقتصاد مقاومتی نقش مهمی در دستیابی به توسعه پایدار و مقاوم‌سازی ساختارهای اقتصادی ایفا می‌کند. پژوهش حاضر و تحلیل داده‌ها، ابعاد مختلف چیرستی، چرایی و چگونگی اقتصاد مردمی را بررسی کرده است. در این بخش بر اساس نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها، جمع‌بندی جامعی ارائه می‌شود که منعکس‌کننده دستاوردهای اصلی این پژوهش است.

بررسی ۸۳ مطالعه منتخب در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ نشان داد که پژوهش‌ها در این حوزه در سه دسته کلی «حکمرانی، سیاست‌گذاری و اجرا»، «مطالعات نظری و بنیادین» و «تجربه‌نگاری و الگوهای داخلی و خارجی» قابل تقسیم‌بندی هستند. در بخش حکمرانی، سیاست‌گذاری و اجرا ۴۰ مطالعه به بررسی نقش دولت، ساختارها، مدل‌های اجرایی و سیاست‌گذاری‌های بخشی مانند توزیع یارانه، رفع فقر و توسعه کشاورزی پرداخته‌اند. در محور مطالعات نظری و بنیادین ۱۹ مطالعه با تمرکز بر تعریف مفهومی و چارچوب نظری اقتصاد مردمی انجام شده است. در محور تجربه‌نگاری و الگوهای داخلی و خارجی ۲۴ مطالعه به تحلیل تجارب موفق داخلی مانند جهاد سازندگی و تجارب

خارجی نظیر مکتب اردولیرالیسم و اقتصاد چین پرداخته‌اند. پژوهش‌های انجام شده از روش‌های متنوعی بهره برده‌اند. ۶۲ مطالعه از روش‌های تحلیلی-توصیفی، ۱۵ مطالعه از تحلیل کیفی نظیر تحلیل مضمون و داده‌بنیاد و ۶ مطالعه از روش‌های ترکیبی یا اجتهادی استفاده کرده‌اند. تحلیل‌های کیفی توانسته‌اند به شناسایی الگوها و مضامین اصلی در اقتصاد مردمی کمک کنند. روش‌های تحلیلی-توصیفی بیشترین استفاده را داشته‌اند، اما برخی از آن‌ها فاقد عمق کافی در تحلیل یافته‌ها بودند. این نوشتار با هدف ارائه جمع‌بندی و تحلیلی نظام‌مند از مطالعات انجام‌شده در این عرصه، و همچنین ارائه پیشنهادهایی برای جهت‌گیری مطالعات آتی، با استفاده از روش مرور سیستماتیک به بررسی چیستی، چرایی و چگونگی اقتصاد مردمی پرداخته است. طبقه‌بندی پژوهش‌های موجود بر اساس پاسخ به این سه پرسش بنیادین، امکان درک عمیق‌تر و نقد ساختاری این حوزه مطالعاتی را فراهم می‌سازد. پژوهش‌ها در پاسخ به سه سؤال کلیدی «چیستی»، «چرایی» و «چگونگی» اقتصاد مردمی طبقه‌بندی شدند:

۱. چیستی اقتصاد مردمی

تعاریف اقتصاد مردمی از منظر اهداف، نتایج مورد انتظار، فرآیندها، متضادها و شاخص‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

○ **اهداف غایی** که در این چارچوب، اقتصاد مردمی با اهدافی چون تحقق عدالت و توازن اجتماعی، کارآیی اقتصادی، رفع تعارضات ساختاری (مانند تعارض منافع عموم و خواص، با عدالت و کارآیی)، آزادی اقتصادی، رشد پایدار، تربیت انسان اقتصادی مطلوب و ارتقای نقش عامل انسانی در فرآیند تولید تعریف می‌شود.

○ **نتایج و اثرات مورد انتظار** که بر پیامدهای مورد انتظار اجرای اقتصاد مردمی متمرکز هستند که عمدتاً نقش اهداف میانی را ایفا می‌کنند. از جمله این نتایج می‌توان به افزایش رقابت‌پذیری، کاهش انحصار و رانت، افزایش عزت‌مندی اقتصاد، گسترش عقود مشارکتی، توسعه کارآفرینی، کاهش تمرکز و تسهیل تمرکززدایی، کاهش هزینه‌های مبادله و حل مسئله اطلاعات نامتقارن اشاره کرد.

- رویکرد فرآیندی، اقتصاد مردمی را معطوف به حداکثرسازی مشارکت مردمی در ابعاد مختلف می‌داند. این مشارکت در سطوح مختلف (تمامی اقشار به‌ویژه مستضعفین)، ابعاد (خرد و کلان)، حوزه‌های اقتصادی (تولید، توزیع، مبادله و مصرف) و عرصه‌ها (مالکیت، مدیریت و تصمیم‌گیری، بهره‌برداری، نظارت) و در بخش‌های متنوع اقتصادی (از کشاورزی تا نفت و انرژی) مورد بررسی قرار می‌گیرد.
- برخی پژوهش‌ها با استفاده از روش تعریف با اضداد، اقتصاد مردمی را در تقابل با پدیده‌هایی همچون اقتصاد دولتی و تصدی‌گری گسترده دولت، رقابت ناعادلانه، اقتصاد سودمحور صرف، مالکیت انحصاری، بنگاه‌های بزرگ انحصاری، خصوصی‌سازی به سبک بازار آزاد، نظام‌های سوسیالیستی و دولت رفاه، اقتصاد رانتی و شیوه‌های تولید متمرکز و انبوه تعریف کرده‌اند.
- تعدادی از مطالعات، اقتصاد مردمی را در چارچوب الگوهای حکمرانی (سلسله‌مراتبی، بازاری و شبکه‌ای) تحلیل کرده و آن را معطوف به حکمرانی شبکه‌ای با انگیزه‌های غیربازاری دانسته و مدل‌های همکارانه و مشارکتی را مصداق آن برشمرده‌اند.
- در نهایت، تعریف عملیاتی اقتصاد مردمی از طریق شاخص‌ها نیز مورد توجه بوده است. شاخص‌هایی مانند نرخ بیکاری، نسبت اشتغال غیردولتی، سهم شاغلین مالک و دارای نقش مدیریتی، سهم بخش‌های تعاون، خصوصی و سوم در اقتصاد، تعداد نهادهای مردم‌پایه، سهم تأمین مالی خرد و نسبت تکنولوژی کاربر به سرمایه‌بر از این جمله هستند.

۲. چرایی اقتصاد مردمی

پرسش از مبانی و ضرورت پرداختن به اقتصاد مردمی در مطالعات موجود عمدتاً بر پایه شش منبع اصلی پاسخ داده شده است:

- مبانی اسلامی: استناد به متون اسلامی و آراء فقها و اندیشمندان مسلمان که بر مشارکت، عدالت و نفی انحصار تأکید دارند.

- **اقتصاد مقاومتی:** تبیین جایگاه اقتصاد مردمی به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد مقاومتی که بر تاب‌آوری اقتصادی تأکید دارد.
- **انقلاب اسلامی و قانون اساسی:** استناد به آراء رهبران انقلاب اسلامی و اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که بر مشارکت عمومی و جلوگیری از تمرکز ثروت و قدرت تأکید می‌کنند.
- **ادبیات متعارف و دگرداندیش اقتصادی:** بهره‌گیری از نظریات اقتصادی در حوزه‌هایی مانند اقتصاد مشارکتی، بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs) و رجوع به مکاتب اقتصادی دگرداندیش مانند اقتصاد نهادگرایی جدید، سوسیالیسم تعاون طلب، اردولیرالیسم آلمانی، اقتصاد رفتاری و...
- **تجارب داخلی و خارجی:** مطالعه تجارب موفق و ناموفق اجرای الگوهای مشابه در داخل ایران و دیگر کشورها.

۳. چگونگی اقتصاد مردمی

این بخش به الزامات، راهبردها و سازوکارهای تحقق اقتصاد مردمی می‌پردازد که خود به دو دسته تقسیم می‌شوند:

- **الزامات زمینه‌ای و نهادی:** این الزامات بستر لازم برای اجرای راهبردها هستند و شامل مواردی چون: ایجاد سازوکارهای انگیزشی (داوطلبانه، غیرپولی)، تعیین نقش مناسب دولت (در آگاه‌سازی، اعتمادسازی و فرصت‌سازی)، توانمندسازی مردم (از نظر آگاهی و امکانات) و استقرار یک نظام حقوق مالکیت شفاف و کارآمد (در ابعاد مالکیت، مدیریت، بهره‌برداری و انتقال) می‌شوند.
- **راهبردها و سازوکارهای ساختاری:** این بخش به شکل‌های مشخص سازماندهی اقتصادی اشاره دارد که به عنوان ابزار تحقق اقتصاد مردمی پیشنهاد شده‌اند. نمونه‌های بارز شامل تعاونی‌ها، اقتصاد بخش سوم (وقف، خیریه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد)، بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs)، تشکلهای محلی، جمع‌سپاری، نوآوری باز، کسب‌وکارهای خانگی و منطقه‌ای، فناوری‌های کاربر، تشکلهای صنفی مردمی، تولید کوچک‌مقیاس، شرکت‌های سهامی عام و

کارآفرینی منطقه‌ای.

نقد و تحلیل مطالعات انجام شده

- **نقد چستی:** اصلی‌ترین نقد وارد بر ادبیات موجود، فقدان یک تعریف جامع، مانع و مورد اجماع از اقتصاد مردمی است. تعاریف موجود گاه هم‌پوشانی داشته و در مواردی حتی در تضاد با یکدیگر هستند. رسیدن به یک گفت‌وگو و پارادایم مشترک مستلزم تلفیق ابعاد مختلف (اهداف، نتایج، فرآیندها، موانع و شاخص‌ها) در یک چارچوب مفهومی یکپارچه است. این امر پایه‌ای برای انجام پژوهش‌های سیاستی منسجم فراهم خواهد کرد.
- **نقد چرایی:** اگرچه استناد به منابعی مانند رهنمودهای رهبری و اقتصاد مقاومتی از نظر مبانی سیاسی ولایت فقیه و پذیرش جهت‌گیری‌های کلی توجیه‌پذیر است، اما برای تکمیل مبانی نظری اقتصاد مردمی، نیاز به ارائه توجیهات عمیق عقلی، علمی و تجربی احساس می‌شود. به نظر می‌رسد تلفیق یافته‌های اقتصاد نهادگرایی جدید، اقتصاد اسلامی و مطالعه تطبیقی مکاتب اقتصادی و تجارب دیگر کشورها می‌تواند مبنای محکمی برای «چرایی» و ضرورت این مفهوم فراهم آورد.
- **نقد چگونگی:** به نظر می‌رسد اختلاف‌نظرها و چالش‌های اجرایی در این بخش بیشتر است. نخست آنکه سازوکارهای پیشنهادی (مانند تعاونی، SMEs، بخش سوم) از نظر اهداف، انگیزه‌ها و راهبردهای عملیاتی با یکدیگر بسیار متفاوتند و جمع کردن آن‌ها تحت یک مفهوم واحد دشوار است. دوم، برخی از این راهبردها (مانند تأکید بر تولید کوچک مقیاس) از منظر نظری و تجربی مورد نقد هستند^۱. سوم، شرایط نهادی لازم برای موفقیت هر یک از این راهبردها (مانند حاکمیت قانون، شفافیت،

۱. مانند کتاب «کوچک زیباست؛ اقتصاد با ابعاد انسانی» که در سال ۱۹۷۳ توسط اقتصاددان انگلیسی آلمانی الاصل ای. اف. شوماخر منتشر شده است و بر کسب و کارهای کوچک تأکید دارد که در مقابل و نقد آن کتاب «بزرگ زیباست؛ اسطوره زدایی از کسب و کارهای کوچک» توسط رابرت اتکینسون و مایکل لیند در سال ۲۰۱۸ منتشر شده است. بنابراین نمی‌توان حکم کلی به صورت اینکه «مردمی‌سازی اقتصاد در تمام بخش‌ها به معنای کوچک سازی و تمرکززدایی از کسب و کارها می‌باشد و منجر به افزایش کارآیی و عدالت می‌شود»، را به راحتی مورد پذیرش قرار داد و بایستی نقدهای وارد بر این نگرش نیز بررسی و در نظر گرفته شود.

مهارت فنی) باید به دقت با شرایط نهادی ایران تطبیق داده شود. چهارم، اتکای صرف به بخش سوم (غیرانتفاعی) که بر انگیزه‌های داوطلبانه استوار است، به عنوان یک راهبرد جامع، با چالش جدی مواجه است. در مجموع، ادبیات «چگونگی» اقتصاد مردمی از انسجام و یکپارچگی لازم برخوردار نیست و نیازمند مطالعات نظری و تطبیقی است. همچنین، سیاست‌های مردمی‌سازی باید به صورت بخشی (صنعت، کشاورزی، مسکن و...) طراحی و اجرا شوند، چرا که سازوکار مطلوب در یک بخش ممکن است در بخش دیگر کارایی نداشته باشد.

پیشنهاد مطالعات آتی

بررسی حاضر نشان می‌دهد اگرچه ادبیات اقتصاد مردمی غنی و بین رشته ای است، اما هنوز به بلوغ و انسجام نظری کافی نرسیده است. برای پیشبرد این حوزه مطالعاتی، پیشنهاد می‌شود:

۱. تدوین چارچوب مفهومی یکپارچه: انجام مطالعاتی برای ارائه یک تعریف جامع و مورد اجماع از اقتصاد مردمی که تمامی ابعاد چیستی را پوشش دهد.
 ۲. تعمیق مبانی نظری: انجام پژوهش‌های بنیادین برای تقویت مبانی «چرایی» اقتصاد مردمی با استفاده از ادبیات نهادگرا، اقتصاد اسلامی و مطالعات تطبیقی.
 ۳. ارزیابی انتقادی سازوکارها: نقد و بررسی سازوکارهای پیشنهادی (مانند تعاونی، SMEs) با توجه به تجارب داخلی و خارجی و شناسایی الزامات نهادی هر یک برای اجرا در ایران.
 ۴. مطالعات بخشی: انجام مطالعات دقیق و موشکافانه برای شناسایی مناسب ترین سازوکارهای مردمی‌سازی در هر یک از بخش‌های اصلی اقتصاد ایران.
 ۵. طراحی شاخص‌های دقیق: توسعه و تصریح شاخص‌های کمی برای سنجش میزان تحقق اقتصاد مردمی در سطوح خرد و کلان.
- پرداختن به این محورها می‌تواند به تبدیل اقتصاد مردمی از یک مفهوم کلی به یک الگوی عملیاتی کارآمد برای سیاست‌گذاری اقتصادی کمک شایانی نماید.

کتابنامه

- ابدالی محمدی، اکبر (۱۳۹۷): نقش بازاریابی مردمی در تحقق اقتصاد مقاومتی با مطالعه موردی مشکلات واحدهای تولیدی استان قم. پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ۵ (۳)، صفحه‌ها ذکر نشده.
- ارشدی، وحید؛ تنهایی مقدم گلشیخی، رضا (ویراستاران) (۱۴۰۳): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی.
- ارشدی، وحید؛ فاضل، رقیه (۱۴۰۳): مطالعه رهاورد تجارب مشترک داوطلبانه در آموزش برای اصلاح سازوکارهای مرسوم مشارکت مردمی در آموزش و پرورش؛ مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۳۷۳-۳۴۱.
- ارشدی؛ نعمتی (۱۴۰۳): موضوع‌شناسی اقتصاد مردمی (مردم‌بنیان) با روش گروه‌کانونی. پژوهش‌های کاربردی اقتصاد مقاومتی، ۱، ۱۱-۲۷.
- اسماعیل‌پور، توحید (۱۴۰۲): درآمدی بر حکمرانی مردمی. شماره مسلسل ۱۸۹۵۶. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس.
- اسماعیل‌پور، توحید؛ نظریان‌مفید، محمدتقی؛ شیخی، سینا؛ نوده‌فراهانی، اسماعیل؛ عبدالحسین‌زاده، محمد؛ کریمی‌فرد، حسن و همکاران (۱۴۰۲): درآمدی بر حکمرانی مردمی. گزارش‌های کارشناسی (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)، ۱۵۴ (۳۱)، ۳۷۶-۳۵۰.
- اکرم درتومی؛ مجید قادری (۱۳۹۶): بُعد مردمی اقتصاد مقاومتی. همایش بررسی ابعاد فرهنگی اقتصاد مقاومتی. *رساله‌های علمی و مطالعات فرهنگی*
- آنا‌م‌رادنژاد، رحیم بردی؛ بوذری، سیما؛ حسینی دوست، سودابه (۱۳۹۲): نقش مشارکت مردمی در اقتصاد و مدیریت شهری (مطالعه موردی: شهر آمل). اقتصاد و مدیریت شهری، ۳ (۱)، ۱۲۷-۱۳۹.
- انصاری‌پور، محمدهادی؛ صفاریان، امیرحسین (۱۴۰۳): اقتصاد مردمی، الگوی اقتصاد قرآنی. پژوهش‌های کاربردی اقتصاد مقاومتی، ۱ (۱)، ۶۴-۹۲.

- ایران‌نژاد، ابراهیم؛ صبوری، رباب (۱۴۰۲): بررسی نقش مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای (استان آذربایجان شرقی). حکمرانی متعالی، ۱۵ (۴)، ۹۷-۱۲۲.
- پیشوایی، میرسامان؛ موسوی، اشرف السادات؛ سلسبیل، مهسا (۱۳۹۶): مدل‌های کسب‌وکار اقتصاد مردمی. قم: انتشارات آل احمد (ع).
- تنهایی مقدم، رضا (۱۴۰۴): مردم‌سالاری اقتصاد در تحلیل انتقادی نقش مردم در مکتب اردو لیب‌الایسم آلمانی و ارائه چارچوبی برای اقتصاد مردمی انقلاب اسلامی. رساله دکتری؛ دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران.
- تنهایی مقدم، رضا؛ پیغامی، عادل؛ عبدالملکی، حجت‌الله؛ شریف‌زاده، محمدجواد (۱۴۰۲): بررسی سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از منظر اقتصاد مردمی. مطالعات اقتصاد اسلامی، سال چهاردهم.
- توحیدی‌نیا، ابوالقاسم؛ نوروزی، عاطفه (۱۴۰۳): نقش دولت در مردمی‌کردن اقتصاد؛ بر اساس نامه‌های حضرت امیر (علیه‌السلام) به فرمانداران بلاد. پژوهش‌های کاربردی اقتصاد مقاومتی، ۱، ۱۶۹-۱۹۸.
- جنیدی جعفری، مهدی و سلیمی، غلامرضا (۱۴۰۳): نقش مردم در اقتصاد از منظر مقام معظم رهبری. پژوهش‌های کاربردی اقتصاد مقاومتی، ۱ (۱)، ۱۲۷-۱۶۸.
- جهانیان، ناصر (۱۳۹۵): جایگاه نهاد وقف در اقتصاد بخش سوم. اقتصاد اسلامی، ۶۲ (۱۶)، ۷۹-۱۰۶.
- جهانیان، ناصر (۱۳۹۶): وقف در اقتصاد مردم محور. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد دوم. تهران، مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۷-۳۱.
- حبیبی، محسن؛ باقری نصرآبادی، محسن (۱۳۹۶): بررسی اولویت‌های نهادی برای رفع موانع کلیدی مشارکت مردم در جهاد اقتصادی. مطالعات راهبردی بسیج، ۷۴ (۷۴)، ۲۸-۵.
- حدادی، علیرضا؛ هاشمی، سیده حکیمه؛ زارع، سعید (۱۴۰۳): سلسله گزارش‌های پایش مشارکت مردمی؛ گزارش اول: مدل سنجش مشارکت‌های مردمی با تأکید بر جوانان. گزارش‌های کارشناسی (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)، ۱۶۵ (۳۲)،

۳۷۸-۳۳۵.

حسینی، مجتبی؛ حسینی، سیدحسین (۱۳۹۵): امام، مردم، اقتصاد. تبیین الگو و معیارهای اقتصاد مردم محور مبتنی بر اندیشه امام خمینی (ره). تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع).

حسین، امیری (۱۴۰۳): بررسی تأثیر مردمی‌سازی بر اقتصاد مقاومتی در چارچوب یک اقتصاد رانتی. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۱۶۴-۱۹۴.

حسینی فرد، سید محمد؛ توحیدی نیا، ابوالقاسم؛ نادران، الیاس (۱۴۰۲): تبیین مفهوم اقتصاد مردمی از منظر دوگانه اصالت فرد و جامعه. مطالعات اقتصاد اسلامی، ۱۵ (۱)، ۵۲-۲۵.

حسینی فرد، سیدمحمد حسین (۱۴۰۰): نقش دین در تقویت همکاری‌های اقتصادی جهت اصلاح شکست بازار و دولت؛ رویکرد آزمایشگاهی. نهاد اجتماع به مثاله نهادی فراتر از دولت و بازار. رساله دکتری. دانشگاه تهران، تهران. دانشکده اقتصاد.

حسینی فرد، سیدمحمد؛ توحیدی نیا، ابوالقاسم؛ نادران، الیاس (۱۴۰۳): نهاد اجتماع به مثابه سازمان‌دهی اقتصادی و رای دوگانه بازار و دولت. مجلس و راهبرد.

حسینی، سیدحسین (۱۳۹۷): واکاوی تحقق مشارکت مردمی از طریق خصوصی‌سازی شکل‌گرفته در اقتصاد ایران، در راستای تبیین بند یک سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی شرکت مخابرات ایران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق (ع)، تهران. دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد.

حسینی، سیدحسین؛ سلیمانی، محمد (۱۳۹۸): الگوی مشارکت مردم در اقتصاد، با تأکید بر اندیشه امام خمینی ره. معرفت اقتصاد اسلامی، ۲۱ (۱۱)، ۱۳۱-۱۵۰.

حسینی، سیدحسین؛ محبی، محمدتقی (۱۳۹۷): نقش بیداری و خوباوری ملی در تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی مبتنی بر اندیشه امام خمینی رحمه‌الله. پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ۵ (۳)، ۹-۳۲.

حسینی، مجتبی؛ کجوری، جواد؛ بهرمن، حمیدرضا (۱۳۹۹): کیفیت نقش‌آفرینی مردم در

- تأمین اجتماعی، بررسی تطبیقی دو مکتب اقتصاد اسلامی و اقتصاد سرمایه‌داری. معرفت اقتصاد اسلامی، ۲۲ (۱۱)، ۱۹۱-۲۰۸.
- حسینی فرد، سیدمحمد؛ توحیدی‌نیا، ابوالقاسم؛ نادران، الیاس (۱۴۰۱): مقایسه اثر دینداری بر تولید کالای عمومی و حفظ منبع طبیعی: یک مطالعه آزمایشگاهی. سیاست‌های مالی و اقتصادی، ۳۹ (۱۰)، ۷-۴۱.
- حیدر خانی، هابیل؛ کلاتری، عبدالحسین؛ محبی، سیروس (۱۳۹۶): بررسی نقش سرمایه اجتماعی در گرایش مردم به الگوهای اقتصاد مقاومتی در شهر کرمانشاه. مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی.
- حیدری کرد زنگنه، غلامرضا (۱۳۹۶): جایگاه مردم در خصوصی‌سازی‌های اقتصاد ایران. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۴۷-۱۶۰ (منتشر نشده).
- حیدری، محمدرضا؛ درخشان، مرتضی (۱۴۰۳): بررسی مکانیسم‌های انگیزشی برای مردمی‌سازی اقتصاد. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۲۲-۵۸.
- خاندوزی، سیداحسان (۱۳۹۶): ارزیابی عملکرد دولت‌های پس از انقلاب در مردم‌محور کردن اقتصاد. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۵۲-۷۲ (منتشر نشده).
- دانش جعفری، داوود (۱۳۹۶): کانال‌های اثرگذاری مردم بر اقتصاد. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد اول. مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۶۲-۹۸. (منتشر نشده).
- داوودی، پدram (۱۴۰۳): مشارکت مردم و بخش خصوصی در خدمات قضائی. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۴۳۱-۴۳۱.

۴۵۲.

درخشان، مرتضی؛ نصراللهی، خدیجه (۱۳۹۳): تحلیل اثر توسعه بخش سوم اقتصاد با شاخص‌های اقتصادی و راهکارهای توسعه آن در ایران. اقتصاد اسلامی، ۵۵ (۱۴)، ۸۸-۶۱.

درخشان، مسعود (۱۳۹۶): الگوی مشارکت مردم. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد اول. مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۷-۴۲. (منتشر نشده).

ذبیحی، سیدمحمد قائم؛ قریشی، سیدحسن؛ رضوانیان، مسعود؛ سعیدی، الهه (۱۴۰۳): کاربست مردمی‌سازی انرژی‌های تجدیدپذیر با نقش میانجی‌گری توسعه نیروگاه‌های مجازی. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۴۵۲-۴۸۴.

رحمت‌اللهی، حسین؛ محمدآقایی، احسان‌آقا (۱۳۹۲): درآمدی بر نقش دولت در فرآیند مشارکت‌پذیری مردم. مطالعات حقوقی، ۱۰ (۵)، ۶۷-۱۰۸.

رحیمی، ابراهیم (۱۴۰۰): بررسی نقش مشارکت‌های مردمی در کمیته امداد خمینی در مصرف‌خانوارها در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی. دانشگاه پیام نور تفت، یزد.

رزمی، سیدمحمدجواد؛ درتومی، اکرم (۱۴۰۳): حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در جهت محوریت مردم در اقتصاد (تجربه برخی کشورهای جهان). وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۳۰۳-۳۴۱.

رشیدی، علی (۱۳۸۱): تأمین اجتماعی در اقتصاد مردم سالار. رفاه اجتماعی، ۵ (۲)، ۴۷-۷۰.

رضائی‌نژاد، محمدرضا (۱۴۰۲): با هم می‌شود. مشارکت مردمی، راهگشای توسعه پایدار. تهران: فراهنر.

رضی، سیدمحمدرضا (۱۳۹۶): *آموزه‌های تمدن اسلامی ایرانی برای مردم‌محوری در اقتصاد*. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۱۴-۱۳۸. (منتشر نشده).

رنجبران، رضا؛ رجبی، سجاد؛ غیائی، هادی (۱۴۰۰): *اقتصاد مردم محور*. اول. تهران: دانشگاه امام صادق علیه‌السلام.

روزبه پیروز (۱۳۹۹): *از چاه به راه، گذر از اقتصاد دولتی به اقتصاد مردمی*. دنیای اقتصاد. زیرباف و همکاران، سیدمهدی (۱۳۹۵): *درآمدی بر نظریه اقتصاد مقاومتی*. سازمان پدافند غیرعامل کشور: مؤسسه پژوهشی مبانی و مدل‌های اقتصاد بومی.

زریباف، سیدمهدی (۱۳۹۶): *تفاوت‌های مردمی‌سازی با خصوصی‌سازی*. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد اول. مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۰۱-۱۳۰. (منتشر نشده).

سازمان پدافند غیرعامل کشور، قرارگاه پدافند اقتصادی (۱۳۹۴): *درآمدی بر پدافند اقتصادی*. تهران: سازمان پدافند غیرعامل کشور.

سپهر دوست، حمید؛ زمانی شبخانه، صابر (۱۳۹۴): *بررسی نقش تعاونی‌ها در ایجاد انگیزه‌های مشارکتی و توسعه اقتصادی*. مطالعات ملی، ۶۳ (۱۶)، ۱۲۱-۱۴۴.

سعیدی، علی (۱۳۹۶): *کنکاشی در مفهوم اقتصاد مردمی*. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۹۵-۱۱۴. (منتشر نشده).

سعیدی، علی (۱۴۰۳): *امکان‌سنجی مردمی‌سازی صنعت نفت در ایران*. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): *مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی*. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۴۰۳-۴۳۱.

سید اشرف موسوی لقمانی؛ میرسامان پیشوایی (۱۴۰۳): *تبیین اصول دیدمان اقتصاد مردمی و راه‌کارهای تضمین تحقق توسط حاکمیت*. پژوهش‌های کاربردی اقتصاد مقاومتی، ۱ (۱)، ۹۳-۱۲۶.

سید حسین زاده، سعید؛ حسینی، سید عقیل (۱۴۰۳): دلالت‌های مکتب اردو لیبیرالیسم آلمانی برای مردمی‌سازی اقتصاد. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی.

سیفلو، سجاد (۱۴۰۳): چارچوب مفهومی مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی. پژوهش‌های کاربردی اقتصاد مقاومتی، ۱ (۱)، ۲۸-۶۳.

شریفی، سیدمسعود (۱۳۹۹): بررسی نظری آثار و پیامدهای اقتصاد توکنی و دلالت‌های آن در تحول ساختاری اقتصاد ایران (در راستای مردمی‌سازی اقتصاد ایران طبق الگوی اقتصاد مقاومتی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق (ع)، تهران. دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد.

شعبانی، محمدتقی (۱۴۰۱): سازوکارهای نهادینه سازی مردم‌سالاری دینی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. کارشناسی ارشد. دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام، تهران. دانشکده تاریخ و مطالعات سیاسی.

شفیعا، محمدعلی؛ موسوی لقمان، سیده اشرف (۱۳۹۲): نقش مردم در پیشرفت اقتصادی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری. اقتصاد اسلامی، ۵۱ (۱۳)، ۳۵-۶۲.

شهیدی، سجاد (۱۴۰۱): نقش بخش سوم اقتصاد در تقویت نظام مواسات در شرایط رکود کرونایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه قم، قم. دانشکده مدیریت و اقتصاد.

شیخی، سینا (۱۴۰۲): بررسی موانع حکمرانی مردمی در ایران و ارائه راهکارهایی برای ارتقای نقش مردم در حکمرانی. گزارش‌های کارشناسی (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)، ۱۵۴ (۳۱)، ۸۴۰-۸۶۳.

ظهوریان، میثم (۱۴۰۳): طراحی الگوی پیشرفت روستایی مردم‌محور با تکیه بر تجربه جهاد سازندگی. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی.

عباسی خوشکار، امیر (۱۴۰۱): الزامات و بایسته‌های اقتصادی حکمرانی مطلوب استانی در چارچوب رویکرد اقتصاد مقاومتی. حکمرانی متعالی، ۱۱ (۳)، ۱۰۷-۱۲۵.

عباسی، سجاد (۱۴۰۲): *اقتصاد محله اسلامی و نقش مردم در بالندگی آن*. تهران: نگارستان اندیشه.

عبدالملکی، حجت‌الله (۱۳۹۶): *ارتباط اقتصاد مردم محور با اقتصاد منطقه‌ای*. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۳۲-۵۳.

عبدی، بیژن؛ کهن هوش نژاد، روح‌اله (۱۳۹۵): *نقش اقتصاد تعاونی در تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی*. تعاون و کشاورزی، ۲۳۷ (۵)، ۱۴۳-۱۷۴.

عزت‌آبادی‌پور، حسام (۱۴۰۲): *بررسی و آسیب‌شناسی الگوی تأمین مالی تشکلهای مردم‌نهاد در ایران*. گزارش‌های کارشناسی (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)، ۱۶۱ (۳۱)، ۲۱۹۸-۲۲۲۱.

عزتی، مرتضی؛ قیصری، رجبعلی (۱۴۰۲): *تعاون در قرآن و تعاونی اقتصادی*. مجله اقتصاد و بانکداری اسلامی.

عسگر مهدی‌وند (۱۳۹۸): *راهکارهای مردمی کردن اقتصاد با رویکرد مکمل در تمدن اسلامی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه خوارزمی، تهران. دانشکده اقتصاد.

غفاری، مجتبی (۱۳۹۹): *آزادی اقتصادی در نظام اقتصادی اسلام و سرمایه‌داری از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی*. معرفت اقتصاد اسلامی، ۲۳ (۱۲)، ۶۹-۸۸.

فلاح، محمدرضا؛ جامی‌پور، مونا (۱۴۰۱): *ارائه مدلی برای توانمندسازی کسب‌وکارهای خانگی تحت پوشش بسیج سازندگی استان قم*. مطالعات راهبردی بسیج، ۹۳ (۲۵)، ۳۵-۷۶.

فلاح، محمدرضا؛ جعفری، مهدی؛ عبادی، روح‌الله (۲۰۲۰): *ارائه مدلی برای بررسی و تبیین نقش وقف بر اندازه دولت در اقتصاد با تأکید بر نقش کارآفرینی اجتماعی*. مجلس و راهبرد، ۲۷ (۱۰۴)، ۵-۳۰.

فیروزآبادی، سیداحمد؛ جعفری، محسن (۱۳۹۵): *مطالعه قابلیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بومی دین محور در حل چالش‌های پیش روی توسعه اجتماع محور روستایی* «مورد مطالعه: گروه جهادی طلاب عباد». مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۷ (۴)، ۱۵۳-۱۷۳.

قادری ستاره؛ قادری نسرین؛ حجازی حسن (۱۳۹۴): نقش و مشارکت مردم در اقتصاد مقاومتی (اهداف و سیاست‌ها). همایش ملی اقتصاد مقاومتی چالش‌ها، واقعیت‌ها، راهکارها.

قاسمی، علی؛ رجایی رامشه، سیدمحمدکاظم (۱۳۹۹): مولفه‌ها، معیارها و شاخص‌های مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی. معرفت، ۲۷۲ (۲۹)، ۶۱-۶۹.

قائد امینی، محمد؛ حسینی، سیدحسین (۱۴۰۳): نسبت سنجی مردمی‌سازی اقتصاد با خصوصی‌سازی در راستای تبیین بند یک سیاست‌های اقتصاد مقاومتی. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۹۹-۱۳۸.

قدیمی، محمد (۱۴۰۲): بررسی ظرفیت گروه‌های مردمی در ارتقای زنجیره ارزش زعفران خراسان رضوی با هدف کاهش حاشیه‌نشینی مبتنی بر بند ۱ و ۲۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق (ع)، تهران. دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد.

قربانی، عبدالعظیم؛ سلیمانی، محمد؛ رنجبران، رضا؛ تاجه‌بند، علیرضا (۱۳۹۷): اولویت‌بندی و تحلیل تعامل مؤلفه‌های اقتصاد مردم‌بنیاد بر پایه تلفیق روش‌های MADM فازی. مطالعات راهبردی بسیج، ۸۱ (۲۱)، ۳۹-۶۵.

قره‌باغیان، مرتضی (۱۳۷۲): خصوصی‌سازی و مشارکت مردم در اقتصاد: خصوصی‌سازی به مثابه ابزاری برای تعدیل اقتصادی. مجلس و راهبرد، ۲ (۱)، ۱۶۱-۱۸۲.

قزوینیان، دانیال (بهمن ۱۴۰۰): نقش مشارکت مردمی در جبران شکست بازار و دولت در اسلام و ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران، تهران. دانشکده اقتصاد. قلیچ، وهاب (۱۳۹۶): برقراری تعامل کارا با ذی‌نفعان؛ نقش بانک مرکزی در پیشبرد اقتصاد مردمی. تازه‌های اقتصاد، ۱۵۱ (۲۹)، ۶۸-۷۰.

قناعتی، مهدی (۱۳۹۵): بررسی نقش برخورداری شهروندان از دانش فناوری اطلاعات در تحقق شاخصه مردم‌محوری اقتصاد مقاومتی (مورد مطالعه شهر اصفهان). کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) - دانشگاه پیام نور استان تهران - دانشکده مدیریت و حسابداری.

قنبریان، محسن (۱۴۰۰): اقتصاد مردمی.

کریم، محمدحسین (۱۴۰۳): ارزیابی تأثیر مردمی‌سازی و فساد بر تاب‌آوری اقتصادی. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۱۹۴-۲۲۵.

کریمی، علی‌اکبر (۱۴۰۳): نقش و جایگاه الگوی مصرف در مردمی‌سازی اقتصاد. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۱۳۸-۱۶۴.

گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار) (۱۳۹۶): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد اول و دوم. مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع). (منتشر نشده).

گلشنی، افسانه (۱۳۹۷): مدل‌سازی عوامل مؤثر بر مشارکت افراد در اقتصاد مشارکتی در ایران. دانشگاه الزهرا (س)، تهران. دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد.

محمد امیر سیف علی (۱۴۰۰): ارزیابی تاب‌آوری اقتصاد ایران از منظر مردمی‌سازی اقتصاد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه خوارزمی، تهران. دانشکده اقتصاد.

محمدی، سید محمود (۱۴۰۰): طراحی الگوی حکمرانی قضایی مردم پایه ایرانی-اسلامی. اولین همایش بین‌المللی حکمرانی متعالی. دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران: مدرسه حکمرانی شهید بهشتی.

محمدی‌پور، احمد؛ دیباوند، هادی (۱۳۹۸): بررسی اقتصاد مردمی در برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب اسلامی: پیشنهادهایی برای قانون برنامه هفتم. دین و قانون، ۲۴ (۶)، ۸۴-۱۱۸.

محمود، گنج‌بخش (۱۴۰۰): چگونگی مردمی‌سازی حکمرانی اقتصادی (مطالعه موردی مردمی‌سازی صنعت لیزینگ در کشورهای منتخب). اولین همایش بین‌المللی حکمرانی متعالی. دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران: مدرسه حکمرانی شهید بهشتی. مصطفوی، علی (۱۴۰۳): چارچوب مفهومی نقش مردم در توزیع عادلانه یارانه. وحید

ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۱۳۷۳-۴۰۳.

مقصودی، حمیدرضا (۱۳۹۶): *تاملاتی در ابعاد نظری و واقعی اقتصاد مردم‌محور*. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم‌محور. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۷۳-۹۳. (منتشر نشده).

مقصودی، حمیدرضا (۱۴۰۳): *دلالت‌هایی برای شیوه مردمی‌سازی در الگوی اقتصاد چینی*. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی‌سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۲۷۹-۳۰۳.

موحدی‌بکنظر، مهدی (۱۴۰۰): *راهبردهای مالیاتی برای دولت؛ عدالت مالیاتی لازمه اقتصاد مردمی*. علوم انسانی اسلامی صدرا، ۳۸ (۰)، ۲۰۱-۲۰۴.

موسعلی، مجید (۱۳۹۴): *ارزیابی اقتصادی راه‌اندازی پالایشگاه‌های کوچک مقیاس در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق (ع)، تهران. دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد.

موسوی لقمان، اشرف‌السادات؛ پیشوایی، میرسامان (۱۳۹۹): *ضرورت نقش‌آفرینی حاکمیت در ترویج و نهادینه‌سازی مدل‌های کسب‌وکار اقتصاد مردمی*. علوم انسانی اسلامی صدرا، ۳۴ (۰)، ۳۰۸-۳۱۳.

میدری، احمد (۱۳۸۴): *خصوصی‌سازی مردمی از منظر مکتب نهادگرایی*. جامعه و اقتصاد، سال دوم، شماره پنجم، ۴۴-۵۸.

میر باقری، سیدمحسن؛ عبدی، اسماعیل (۱۴۰۱): *مفهوم‌شناسی حکمرانی مشارکتی*. گزارش‌های کارشناسی (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)، ۱۵۰ (۳۰)، ۲۱۴۶-۲۱۷۴.

ناجی میدانی، علی‌اکبر؛ شعبانی، زینب (۱۴۰۳): *تأثیر تغییر کاربری اراضی کشاورزی در امنیت غذایی کشور و نقش تعیین‌کننده مشارکت مردم*. وحید ارشدی، رضا تنهایی

- مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۱۴۰۱-۵۱۰.
- ناسخیان، علی اکبر (۱۴۰۳): روش شناسی طبقه بندی مردم و مسئله تعارض منافع در اقتصاد مردم بنیاد. وحید ارشدی، رضا تنهایی مقدم گلشیخی (ویراستاران): مجموعه مقالات مردمی سازی اقتصاد و اقتصاد مقاومتی. مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۹۹-۵۸.
- نجفی رستاقی، حیدر؛ رجب پور، حسین؛ شجاعی، سعید (۱۴۰۳): درآمدی بر «منشور حکمرانی مردمی در جهش تولید». گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، ۱۶۵ (۳۲)، ۱۴۲۶-۱۴۹۰.
- ندیری، معصومه (۱۴۰۳): مطالعه موانع و چالش های روابط بین سازمانی متولیان بخش تعاونی با تمرکز بر نقش قوانین. گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، ۱۶۵ (۳۲)، ۱۱۰۸-۱۰۷۵.
- ندیری، معصومه (۱۴۰۳): نقش تعاونی ها در اقتصاد مقاومتی (۱)؛ راهکارهای ارتقای بهره وری تعاونی های دانش بنیان در مسیر اقتصاد ملی. گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، ۱۶۵ (۳۲)، ۱۶۳۴-۱۶۶۲.
- نعمتی، محمد (۱۳۹۶): مانع اصلی در تحقق اقتصاد مردم محور. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۴۷-۱۳۷. (منتشر نشده)
- نعمتی، مهدی (۱۳۹۹): نگاهی به رساله دکتری هم راستایی توسعه پالایشگاه های کوچک با اقتصاد مقاومتی؛ منظری نهاد گرایانه به حکمرانی نفت در ایران. علوم انسانی اسلامی صدرا، ۳۲ (۰)، ۱۸۳-۱۸۵.
- نیلی، مسعود (۱۳۹۶): مقایسه ساختار اقتصاد ایران با ساختار متعارف اقتصادی و تبیین موانع اصلاحات اقتصادی در ایران. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): گفتارهایی در اقتصاد مردم محور. جلد اول. مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۶۲-۴۲. (منتشر شده)

وات، سایمون؛ شوابه، کارستون (۱۴۰۱)، رحمان سعادت، محمدحسین عرب (ویراستاران): *اقتصاد و مردم سالاری اجتماعی*. تهران، حزب اراده ملت ایران.

واحد اقتصادی (۱۳۹۵): مشارکت مردمی در اقتصاد مقاومتی. سیدمهدی زریباف و همکاران (ویراستار): *درآمدی بر نظریه اقتصاد مقاومتی*. سازمان پدافند غیرعامل کشور: مؤسسه پژوهشی مبانی و مدل های اقتصاد بومی، ۱-۲۲.

الیاسی اجلالی، فرشید (۱۴۰۲): *بررسی مؤلفه های مردم سالاری دینی در اقتصاد مقاومتی*. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شاهد، تهران. دانشکده علوم انسانی.

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۱): *الگوی مردم سالاری اقتصادی، بستر آزادی اقتصادی*. اقتصاد اسلامی، ۴۸ (۱۲)، ۵۳-۷۶.

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۳): *مدل مردم سالاری اقتصادی دینی، بستر تولید ملی پایدار عدالت محور*. اقتصاد اسلامی، ۵۳ (۱۴)، ۵۷-۸۴.

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۴): *اقتصاد تعاونی از منظر اسلام: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی*.

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۵): *مبانی و مدل های مشارکت مردمی در اقتصاد مقاومتی*. شهرکرد: مقاومت.

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۶): *نسبت اقتصاد تعاونی با اقتصاد مردم محور و مدل های اجرایی آن از منظر اسلام*. گروه اقتصاد مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع) (ویراستار): *گفتارهایی در اقتصاد مردم محور*. جلد اول. مرکز تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۲-۱۷۰. (منتشر نشده).

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۶): *نظام اقتصاد مقاومتی (ماهیت، مبانی، اهداف، ساختار، اصول راهبردی و مدل های اجرایی)*. تهران، نگاه فارسی.

یوسفی، احمدعلی؛ غفاری، مجتبی (۱۳۹۵): *نقش مردم در اقتصاد مقاومتی (با تأکید بر بیانات رهبر معظم انقلاب)*. پژوهش های اقتصاد مقاومتی، ۱ (۱)، ۱۱۳-۱۴۲.

- Abbasi Khoshkar, A. (2022). Economic requirements and essentials of optimal provincial governance within the framework of resistant economy approach. *Transcendent Governance*, 11 (3), 107-125. (In Persian)
- Abbasi, S. (2023). *Islamic neighborhood economy and the role of people in its growth*. Tehran: Negarestan Andisheh. (In Persian)

- Abdali-Mohammadi, A. (2018). The role of public marketing in achieving a resilient economy: Case study of production units in Qom Province. *Journal of Resistance Economy Research*, 5 (3). (In Persian)
- Abdi, B.; Kohan Houshnejad, R. (2016). The role of cooperative economy in fulfilling the requirements of resistant economy. *Cooperation and Agriculture*, 237 (5), 143–174. (In Persian)
- Abdolmaleki, H. (2017). Relationship between people-centered economy and regional economy. In: Economic Group, Basij Research Center of Imam Sadegh University (Ed.), *Essays on People-Centered Economy*, Vol. 2, 32–53. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University. (In Persian)
- Akram Dartoumi; Majid Ghaderi (2017). Public dimension of resistance economy. Conference on cultural aspects of resistance economy. (In Persian)
- Anamradnejad, R.B.; Bozri, S.; Hosseini-Doost, S. (2013). The role of public participation in urban economy and management: Case study of Amol city. *Urban Economy and Management*, 3 (1), 127–139. (In Persian)
- Ansaripour, M.H.; Safarian, A.H. (2024). Popular economy: The model of Quranic economy. *Applied Research in Resistance Economy*, 1 (1), 64–92. (In Persian)
- Arshadi, V.; Fazel, R. (2024). Study of common voluntary experiences in education to reform conventional mechanisms of public participation in education; In: Collection of articles on the popularization of the economy and resistance economy, Mashhad: Research Institute of Islamic Studies in Humanities, 341–373. (In Persian)
- Arshadi, V.; Nemati, M. (2024). Subject analysis of popular (people-based) economy using focus group method. *Applied Research in Resistance Economy*, 1, 11–27. (In Persian)
- Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.) (2024). Collection of articles on the popularization of the economy and resistance economy. Mashhad: Research Institute of Islamic Studies in Humanities. (In Persian)
- Asgar Mahdivand, M. (2019). Strategies for popularizing the economy with a complementary approach in Islamic civilization. M.A. Thesis. Tehran: Kharazmi University, Faculty of Economics. (In Persian)
- Danesh Jafari, D. (2017). Channels of public impact on the economy. In: *Endowment in people-centered economy*, Vol. 1. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University, 62–98. (Unpublished) (In Persian)
- Davoodi, P. (2024). Public and private participation in judicial services. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.) *Collection of articles on popularization of the economy and resistance economy*. Mashhad: Research Institute of Islamic Studies in Humanities, 431–452. (In Persian)
- Derakhshan, M. (2017). People participation model. In: *Endowment in people-centered economy*, Vol. 1. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University, 17–42. (Unpublished) (In Persian)

- Derakhshan, M.; Nasrollahi, K. (2014). Analysis of the effect of third sector development on economy with economic indicators and development strategies in Iran. *Islamic Economy*, 55 (14), 61–88. (In Persian)
- Economic Group, Basij Research Center of Imam Sadegh University (Ed.) (2017). *Essays on people-centered economy*, Vols. 1 & 2. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University. (Unpublished) (In Persian)
- Economic Group, Basij Research Center of Imam Sadegh University (Ed.), *Discussions on People-Centered Economy*, Vol. 2 (pp. 73–93). Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University. (Unpublished) (In Persian)
- Economic Unit. (2016). Public participation in resistant economy. In M. Ziribaf & colleagues (Eds.), *Introduction to the theory of resistant economy* (pp. 1–22). Tehran: Organization for Passive Defense.
- Elyasi Ejlali, F. (2023). Examining components of religious democracy in resistant economy. M.A. Thesis, Shahed University, Tehran.
- Esmailpour, T. (2023). An overview of popular governance. Serial No. 18956. Tehran: Majlis Research Center. (In Persian)
- Esmailpour, T.; Nazarian-Mofid, M.; Sheikhi, S.; Nodeh-Farahani, E.; Abdolhosseinzadeh, M.; Karimi-Fard, H., et al. (2023). An overview of popular governance. *Expert Reports* (Majlis Research Center), 154 (31), 350–376. (In Persian)
- Ezzatabadi Pour, H. (2023). Reviewing and analyzing the financing model of NGOs in Iran. *Research Reports* (Islamic Parliament Research Center), 161 (31), 2198–2221. (In Persian)
- Ezzati, M.; Gheysari, R. (2023). Cooperation in the Quran and economic cooperatives. *Journal of Islamic Economics and Banking*. (In Persian)
- Falah, M.R.; Jafari, M.; Ebadi, R. (2020). A model for examining and explaining the role of endowment in government size in the economy with emphasis on social entrepreneurship. *Majles va Rahbord*, 27 (104), 5–30. (In Persian)
- Falah, M.R.; Jafari, M.; Ebadi, R. (2020). A model for examining and explaining the role of endowment on government size in the economy with emphasis on social entrepreneurship. *Majles va Rahbord*, 27 (104), 5–30. (In Persian)
- Falah, M.R.; Jami Pour, M. (2022). A model for empowering home-based businesses under the coverage of Basij-e Sazandegi in Qom province. *Strategic Studies of Basij*, 93 (25), 35–76. (In Persian)
- Falah, M.R.; Jami Pour, M. (2022). A model for empowering home-based businesses under the coverage of Basij-e Sazandegi in Qom province. *Strategic Studies of Basij*, 93 (25), 35–76. (In Persian)
- Firouzabadi, S.A.; Jafari, M. (2016). Examining the capabilities of religion-based local NGOs in addressing challenges to rural community development: Case study of Talabeh Abad Jihadi Group. *Studies on Iranian Islamic Development Model*, 7 (4), 153–173. (In Persian)
- Ghadimi, M. (2023). Assessing the capacity of people's groups in enhancing

- the saffron value chain in Khorasan Razavi to reduce marginalization based on Clauses 1 and 20 of the general policies of resistant economy. M.A. Thesis. Tehran: Imam Sadegh University, Faculty of Islamic Studies and Economics. (In Persian)
- Ghadiri Setareh, N.; Ghadiri Nasrin; Hejazi, H. (2015). The role and participation of people in the resistant economy (goals and policies). National Conference on Resistant Economy: Challenges, Realities, Solutions. (In Persian)
- Ghaedamini, M.; Hosseini, S. (2024). Measuring the popularization of the economy in comparison with privatization in line with Clause 1 of the policies of resistant economy. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.), Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy. Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities, 99–138. (In Persian)
- Ghaffari, M. (2020). Economic freedom in the Islamic economic system and capitalism from the perspective of the Supreme Leader. Ma'refat-e Eghtesad-e Islami, 23 (12), 69–88. (In Persian)
- Ghalich, V. (2017). Establishing effective interaction with stakeholders: The role of the central bank in promoting a people-centered economy. Tazehaye Eghtesad, 151 (29), 68–70. (In Persian)
- Ghan'ati, M. (2016). Examining the role of citizens' IT knowledge in achieving people-centered economy indicators (Case study: Isfahan). M.A. Thesis, Payame Noor University, Tehran, Faculty of Management and Accounting. (In Persian)
- Ghanbariyan, M. (2021). People-centered economy. (In Persian)
- Gharebaghian, M. (1993). Privatization and public participation in the economy: Privatization as a tool for economic adjustment. Majles va Rahbord, 2 (1), 161–182. (In Persian)
- Ghasemi, A.; Rajaei Ramesheh, S.M.K. (2020). Components, criteria, and indicators of people-centeredness in the resistant economy. Ma'refat, 272 (29), 61–69. (In Persian)
- Ghazvinian, D. (Feb. 2022). The role of public participation in compensating market and government failures in Islam and Iran. M.A. Thesis. Tehran: University of Tehran, Faculty of Economics. (In Persian)
- Ghorbani, A.; Soleimani, M.; Ranjbaran, R.; Tajeband, A. (2018). Prioritizing and analyzing the interaction of people-based economy components using a fuzzy MADM approach. Strategic Studies of Basij, 81 (21), 39–65. (In Persian)
- Golshani, A. (2018). Modeling the factors influencing individual participation in participatory economy in Iran. M.A. Thesis. Tehran: Alzahra University, Faculty of Social Sciences and Economics. (In Persian)
- Habibi, M.; Bagheri Nasrabadi, M. (2017). Examining institutional priorities to remove key barriers to public participation in economic jihad. Strategic Studies of Basij, 74 (74), 5–28. (In Persian)
- Hadadi, A.; Hashemi, S.H.; Zare, S. (2024). Series of reports on monitoring

- public participation: Report 1: Public participation measurement model with emphasis on youth. Expert Reports (Majlis Research Center), 165 (32), 335–378. (In Persian)
- Hassani, M.; Hosseini, S. (2016). Imam, people, economy: Explanation of the model and criteria of people-centered economy based on the thought of Imam Khomeini (RA). Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University. (In Persian)
- Hassani, M.; Kajuri, J.; Bahraman, H. (2020). Quality of people's role in social security: Comparative study of Islamic and capitalist economic schools. *Ma'refat Islamic Economy*, 22 (11), 191–208. (In Persian)
- Heydari, M.R.; Derakhshan, M. (2024). Studying motivational mechanisms for popularizing the economy. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.) *Collection of articles on popularization of the economy and resistance economy*. Mashhad: Research Institute of Islamic Studies in Humanities, 22–58. (In Persian)
- Eqtesād-e Moqāvemati; Mashhad: Pazhuheshkade, 22–58. (In Persian)
- Heydari-Kord Zanganeh, G. (2017). The status of people in privatizations in Iran. In: *Endowment in people-centered economy*, Vol. 2. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University, 147–160. (Unpublished) (In Persian)
- Heydorkhani, H.; Kalantari, A.; Mohbi, S. (2017). Examining the role of social capital in people's inclination to resistance economy models in Kermanshah city. *Studies on Iranian Islamic Progress Model*. (In Persian)
- Hosseini, A. (2024). Examining the impact of popularization on resistance economy in a rentier economy framework. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.) *Collection of articles on popularization of the economy and resistance economy*. Mashhad: Research Institute of Islamic Studies in Humanities, 164–194. (In Persian)
- Hosseini, S.H. (2018). Investigating the realization of public participation through privatization in Iran's economy: Case study of the Telecommunication Company of Iran. Master's Thesis. Imam Sadegh University, Faculty of Islamic Knowledge and Economics, Tehran. (In Persian)
- Hosseini, S.H.; Mohbi, M.T. (2018). The role of national awakening and trust in realizing the resistance economy model based on Imam Khomeini's thought. *Resistance Economy Research*, 5 (3), 9–32. (In Persian)
- Hosseini, S.H.; Soleimani, M. (2019). People's participation model in the economy with emphasis on Imam Khomeini's thought. *Ma'refat Islamic Economy*, 21 (11), 131–150. (In Persian)
- Hosseini-Fard, S.M. (2021). The role of religion in enhancing economic cooperation to correct market and government failures: Experimental approach. Social institutions as supra-institution beyond government and market. PhD Dissertation, University of Tehran, Faculty of Economics, Tehran. (In Persian)
- Hosseini-Fard, S.M.; Towhidi-Nia, A.; Naderan, E. (2022). Comparison of

- religiosity effect on public goods production and natural resource preservation: An experimental study. *Fiscal and Economic Policies*, 39 (10), 7–41. (In Persian)
- Hosseini-Fard, S.M.; Towhidi-Nia, A.; Naderan, E. (2023). Explaining the concept of popular economy from the duality of individual and society. *Islamic Economy Studies*, 15 (1), 25–52. (In Persian)
- Hosseini-Fard, S.M.; Towhidi-Nia, A.; Naderan, E. (2024). Social institutions as economic organizing beyond market and government duality. *Majlis and Strategy*. (In Persian)
- Irannejad, E.; Sabouri, R. (2023). Examining the role of public participation in regional planning (East Azerbaijan Province). *Supreme Governance*, 15 (4), 97–122. (In Persian)
- Jahaniyan, N. (2016). The status of endowment institutions in the third sector economy. *Islamic Economy*, 62 (16), 79–106. (In Persian)
- Jahaniyan, N. (2017). Endowment in people-centered economy. In: *Endowment in people-centered economy*, Vol. 2. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University, 17–31. (In Persian)
- Janidi Jafari, M., & Salimi, G. (2024). The role of people in economy from the perspective of the Supreme Leader. *Applied Research in Resistant Economy*, 1(1), 127–168. (In Persian)
- Karim, M.H. (2024). Evaluating the impact of popularization and corruption on economic resilience. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.), *Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy*. Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities, 194–225. (In Persian)
- Karimi, A.A. (2024). The role and position of consumption pattern in popularizing the economy. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.), *Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy*. Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities, 138–164. (In Persian)
- Khandouzi, S.E. (2017). Evaluating post-revolution governments' performance in people-centered economy. In: *Endowment in people-centered economy*, Vol. 2. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University, 52–72. (Unpublished) (In Persian)
- Mahmoud, G. (2021). How to popularize economic governance: Case study of popularization in the leasing industry in selected countries. In *First International Conference on Advanced Governance*. Supreme National Defense University, Shahid Beheshti School of Governance, Tehran. (In Persian)
- Maqsoodi, H. R. (2024). Implications for the method of popularization in the Chinese economic model. In V. Arshadi & R. Tanhaei Moghaddam Golshikhi (Eds.), *Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy* (pp. 279–303). Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities. (In Persian)
- Midari, A. (2005). Popular privatization from the perspective of

- institutionalism. *Society and Economy*, 2(5), 44–58.
- Mirbagheri, S. M., & Abdi, E. (2022). Conceptualization of participatory governance. *Expert Reports*, 150(30), 2146–2174.
- Mohaedi Beknazar, M. (2021). Tax strategies for government; Tax justice as a prerequisite for a people-centered economy. *Islamic Human Sciences Sadra*, 38(0), 201–204. (In Persian)
- Mohammadi Pour, A., & Dibavand, H. (2019). Examining people-centered economy in post-revolution development plans: Proposals for the Seventh Development Plan. *Din va Qanun*, 24(6), 84–118. (In Persian)
- Mohammadi, S. M. (2021). Designing an Iranian-Islamic people-based judicial governance model. In *First International Conference on Advanced Governance*. Supreme National Defense University, Shahid Beheshti School of Governance, Tehran. (In Persian)
- Mosaeli, M. (2015). Economic evaluation of establishing small-scale refineries in line with the objectives of resistant economy. M.A. Thesis, Imam Sadiq University, Tehran.
- Mostafavi, A. (2024). Conceptual framework for the role of people in the fair distribution of subsidies. In V. Arshadi & R. Tanhaei Moghaddam Golshikhi (Eds.), *Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy* (pp. 373–403). Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities. (In Persian)
- Mousavi Loghman, A.-S., & Pishvaei, M. (2020). The necessity of governance role in promoting and institutionalizing people-centered business models. *Sadra Islamic Humanities*, 34(0), 308–313.
- Mousavi Loghmani, S.A.; Pishvaei, M. (2024). Explaining the principles of people-centered economy and measures to ensure its realization by the government. *Applied Research in Resistant Economy*, 1 (1), 93–126. (In Persian)
- Naemati, M. (2017). Main obstacle in achieving a people-centered economy. In H. R. Maqsoodi (Ed.), *Essays on People-Centered Economy* (Vol. 2, pp. 137–147). Imam Sadiq University, Tehran.
- Naemati, M. (2020). A look at the PhD thesis on aligning small refinery development with resistant economy; An institutional perspective on oil governance in Iran. *Sadra Islamic Humanities*, 32(0), 183–185.
- Najafi-Rastagi, H., Rajabpour, H., & Shojaei, S. (2024). Introduction to the "Charter of People's Governance in Production Leap." *Expert Reports*, 165(32), 1426–1490.
- Najimi Midani, A.-A., & Shabani, Z. (2024). The impact of agricultural land-use changes on national food security and the decisive role of public participation. In V. Arshadi & R. Tanhaei Moghaddam Golshikhi (Eds.), *Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy* (pp. 484–510). Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities.
- Nasakhian, A.-A. (2024). Methodology for classifying people and the issue of conflict of interest in a people-based economy. In V. Arshadi & R. Tanhaei

- Moghaddam Golshikhi (Eds.), Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy (pp. 58–99). Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities.
- Nediri, M. (2024). Studying obstacles and challenges in inter-organizational relations of cooperative sector authorities with focus on the role of laws. Expert Reports, 165(32), 1075–1108.
- Nediri, M. (2024). The role of cooperatives in the resistant economy (1); Solutions to improve the productivity of knowledge-based cooperatives on the path of national economy. Expert Reports, 165(32), 1634–1662.
- Nili, M. (2017). Comparing the structure of Iran's economy with the conventional economic structure and explaining obstacles to economic reforms in Iran. In H. R. Maqsoudi (Ed.), Essays on People-Centered Economy (Vol. 1, pp. 42–62). Imam Sadiq University, Tehran.
- Organization of Passive Defense of the Country, Economic Defense Headquarters (2015). An introduction to economic defense. Tehran: Organization of Passive Defense of the Country. (In Persian)
- Pishvaei, M.; Mousavi, A.S.; Salsabil, M. (2017). Business models of popular economy. Qom: Al-Ahmad Publications. (In Persian)
- Rahimi, E. (2021). Examining the role of public participation in the Imam Khomeini Relief Foundation on household consumption in Iran. Master's Thesis in Public Administration. Payame Noor University, Taft, Yazd. (In Persian)
- Rahmatollahi, H.; Mohammad-Aghaei, E.A. (2013). Overview of the government's role in people's participation process. Legal Studies, 10 (5), 67–108. (In Persian)
- Ranjbaran, R.; Rajabi, S.; Ghiyasi, H. (2021). People-centered economy. Vol. 1. Tehran: Imam Sadegh University. (In Persian)
- Rashidi, A. (2002). Social security in people-centered economy. Social Welfare, 5 (2), 47–70. (In Persian)
- Razmi, S.M.J.; Dartoumi, A. (2024). Supporting small and medium enterprises toward people-centered economy (Experience of some world countries). In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.) Collection of articles on popularization of the economy and resistance economy. Mashhad: Research Institute of Islamic Studies in Humanities, 303–341. (In Persian)
- Rezaeinejad, M.R. (2023). Together it is possible: Public participation as a key to sustainable development. Tehran: Farahner. (In Persian)
- Rezi, S.M.R. (2017). Teachings of Iranian Islamic civilization for people-centered economy. In: Endowment in people-centered economy, Vol. 2. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University, 114–138. (Unpublished) (In Persian)
- Roozbeh-Pirouz, (2020). From the well to the road: Transition from state economy to people's economy. Donya-e-Eqtesad. (In Persian)
- Saeedi, A. (2017). Exploring the concept of people-centered economy. In: Economic Group, Basij Research Center of Imam Sadegh University (Ed.),

- Essays on People-Centered Economy, Vol. 2, 95–114. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University. (Unpublished) (In Persian)
- Saeedi, A. (2024). Feasibility study of popularizing the oil industry in Iran. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.), Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy, 403–431. Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities. (In Persian)
- Seif Ali, M. A. (2021). Assessing the resilience of Iran's economy from the perspective of popularization of economy. M.A. Thesis, Kharazmi University, Faculty of Economics, Tehran. (In Persian)
- Sepehroust, H.; Zamani Shabkhaneh, S. (2015). Examining the role of cooperatives in creating participatory incentives and economic development. National Studies, 63 (16), 121–144. (In Persian)
- Seyedhosseinzadeh, S.; Hosseini, S.A. (2024). Implications of the German ordoliberal school for popularizing the economy. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.), Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy. Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities. (In Persian)
- Seyfloo, S. (2024). Conceptual framework of people-centeredness in resistant economy. Applied Research in Resistant Economy, 1 (1), 28–63. (In Persian)
- Shabani, M.T. (2022). Mechanisms for institutionalizing religious democracy in the Islamic-Iranian model of progress. M.A. Thesis. Tehran: Baqir al-Ulum University, Faculty of History and Political Studies. (In Persian)
- Shafiea, M.A.; Mousavi Loghmani, S.A. (2013). The role of people in economic development in the thought of Supreme Leader. Islamic Economy, 51 (13), 35–62. (In Persian)
- Shahidi, S. (2022). The role of the tertiary sector in strengthening the system of mutual aid during the COVID-19 recession. M.A. Thesis. Qom: University of Qom, Faculty of Management and Economics. (In Persian)
- Sharifi, S.M. (2020). Theoretical study of the effects and consequences of token economy and its implications for structural transformation of Iran's economy (in line with people-centered economy according to the resistant economy model). M.A. Thesis. Tehran: Imam Sadegh University, Faculty of Islamic Studies and Economics. (In Persian)
- Sheikhi, S. (2023). Examining the barriers to people-centered governance in Iran and proposing solutions to enhance the role of the people in governance. Research Reports (Islamic Parliament Research Center), 154 (31), 840–863. (In Persian)
- Tanhaei Moghaddam, R. (2025). Economic democracy in critical analysis of the role of people in German Ordoliberalism school and proposing a framework for the popular economy of the Islamic Revolution. PhD Dissertation; Faculty of Islamic Knowledge and Economics, Imam Sadegh University, Tehran. (In Persian)
- Tanhaei Moghaddam, R.; Peyghami, A.; Abdolmaleki, H.; Sharifzadeh, M.J.

- (2023). Review of general policies of Article 44 of the Constitution of the Islamic Republic of Iran from the perspective of popular economy. *Islamic Economy Studies*, 14th year. (In Persian)
- Towhidi-Nia, A.; Norouzi, A. (2024). The role of government in popularizing the economy based on letters of Imam Ali (peace be upon him) to provincial governors. *Applied Research in Resistance Economy*, 1, 169–198. (In Persian)
- Wat, S., & Schwabe, K. (2022). *Economy and social democracy*. Tehran: Eradeh Mellat Party.
- Yousefi, A. (2012). Economic democracy model as a basis for economic freedom. *Islamic Economy*, 48(12), 53–76.
- Yousefi, A. (2014). Religious economic democracy model as a basis for sustainable national production and justice. *Islamic Economy*, 53(14), 57–84.
- Yousefi, A. (2015). *Cooperative economy from an Islamic perspective*. Tehran: Research Institute for Culture and Islamic Thought.
- Yousefi, A. (2016). *Foundations and models of public participation in resistant economy*. Shahr-e Kord: Moqavemat.
- Yousefi, A. (2017). *Resistant economy system (nature, foundations, objectives, structure, strategic principles, and executive models)*. Tehran: Negah Farsi.
- Yousefi, A. (2017). The relation of cooperative economy with people-centered economy and its executive models from Islamic perspective. In H. R. Maqsoodi (Ed.), *Essays on People-Centered Economy* (Vol. 1, pp. 132–170). Imam Sadiq University, Tehran.
- Yousefi, A., & Ghaffari, M. (2016). The role of people in resistant economy with emphasis on the statements of the Supreme Leader. *Resistant Economy Research*, 1(1), 113–142.
- Zahourian, M. (2024). Designing a people-centered rural development model based on the experience of Jihad-e Sazandegi. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.), *Collection of Papers on Popularization of Economy and Resistant Economy*. Mashhad: Research Institute for Islamic Studies in Humanities. (In Persian)
- Zaribaf, S.M. (2017). Differences between popularization and privatization. In: *Endowment in people-centered economy*, Vol. 1. Tehran: Basij Research Center of Imam Sadegh University, 101–130. (Unpublished) (In Persian)
- Zaribaf, S.M., et al. (2016). *Overview of resistance economy theory*. National Passive Defense Organization: Research Institute of Indigenous Economy Models. (In Persian)
- Zibihi, S.M.Q.; Qureshi, S.H.; Rezvaniyan, M.; Saeedi, E. (2024). Application of popularization in renewable energies with mediation role in virtual power plant development. In: Arshadi, V.; Tanhaei Moghaddam Golshikhi, R. (Eds.) *Collection of articles on popularization of the economy and resistance economy*. Mashhad: Research Institute of Islamic Studies in Humanities, 452–484. (In Persian)